

CERNĂUȚI

SEPTEMVRE – DECEM VRE 1935

An X
1935

FĂȚ-FRUMOS

Nr. 5-6

Director : LECA MORARIU

GRIGORIE FILIMON

(* 23 Iunie 1869 — † 5 Octombvre 1905)

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ — SOCIALĂ

3.154

935.117

14.384

FĂT-FRUMOS

An X
1935

DIRECTOR: LECA MORARIU

Nr. 5-6

GRIGORIE FILIMON

(* 23 Iunie 1869 † 5 Oct. 1905)

Uniunea de cooperative „Moldova de Nord“, organizațiune de autocontrol și îndrumare a cooperativei din întreaga Bucovină, a luat inițiativa de a comemora în chip cuvenit aniversarea a treizeci de ani dela moartea bunului Român și lupătorului cooperator Grigorie Filimon. La 5 Oct. 1935 s'au împlinit 30 ani dela trecerea din viață a lui G. Filimon și, pentru a nu săvârși marele păcat și marea nedreptate de a lăsa să se aștearnă vâlul uitării asupra unei atât de harnice și zbućiumate vieți pilduitoare, închinată sincer și sobru numai binelui neamului, credem că avem datoria să ni-l reamintim pe Grigorie Filimon în toată frumusețea clasică a dragostei lui de bine, a devotamentului său pentru neamul din mijlocul căruia s'a ridicat, a caracterului său de îndârjit *Daco-român*, gata la orice jertfă atunci când știa că luptă pentru fiii neamului său, dar mai ales pentru cei mai obișduiți dintre ei, țărani români. Suntem datori să-l evocăm pe Gr. Filimon pentru recunoștința ce i-o datorăm cu toții,

dar mai ales cei ce, activând și astăzi în cooperatie, îi continuă opera; viața și truda spornică a lui Gr. Filimon mai e atât de plină de adevărat altruism, încât pilda ei înălțătoare nu trebuie să rămână necunoscută.

Grigorie Filimon s'a născut la 11 Iunie st. vechi 1869 ca fiu de gospodar, în comuna Plavalar din județul Suceava. Părinții săi, George a lui Ilie și Maranda Filimon, au avut cinci copii: Simeon, Grigorie, Constantin, Dumitru și Irina. Grigorie era deci al doilea fiu și, cum părinții săi nu prea erau oameni avuți, singur acest al doilea băiat, mai desghetat și mai stăruitor la carte, după ce a terminat școala primară sătească, a putut fi trimis la învățătură la liceul din Suceava; aceasta din stăruitorul îndemn al preotului paroh din Plavalar, a părintelui Ambrosie Popovici, dela care deținem aceste amănunte. Din primii ani de liceu elevul Grigorie Filimon a întâmpinat toate greutățile ce se ridicau mai ales pe atunci — pela 1880 — în calea unui biet

3.154.

935.117

BIBLIOTECA
DOCUMENTARI
ORAȘUL PIATRA NEAMT

copil de sătean care îndrăznise să calce pragul unei școale mai înalte. În acel timp și liceul *greco-oriental* din Suceva era curat german, căci abia mult mai târziu luară ființă clasele paralele românești. Astfel învățarea tuturor materiilor în limba germană ridica enorme piedici în calea băeților de săteni intrați în licee. Cu aceste nevoi și cu atâtea lipsuri materiale, tânărul Grigorie Filimon a dat luptă aprigă din cea mai fragedă tinerețe. Tot timpul studiilor liceale — ne spune părintele Ambrosie Popovici — elevul Grigorie Filimon s'a susținut singur, câștigându-și cele necesare traiului și studiului prin meditații. Inteligent, harnic și hotărât, tânărul Gr. Filimon a izbutit să-și creeze dela început un nume bun ca elev și astfel a răzbit, luând baccalaureatul cu succes bun. Din această primă luptă ce i-a impus-o viața, a ieșit și biruitor și oțelit.

Studentul Gr. Filimon urmează cursurile universitare la litere. Între anii 1887—1892 face parte din societatea „Junimea” dela Cernăuți, al cărei președinte ajunge în anul 1891/92, iar în urmă membru emerit. În anii aceștia, Filimon și-a făcut stagiul militar la Viena. Aici tânărul Filimon ajunge îndeaproape contact cu George Popovici, consacratul nostru poet de mai târziu T. Robeanu, și el însuși vajnic luptător naționalist. O paranteză: La 12 Iulie a. c. s'au împlinit 30

ani dela năprasnicul sfârșit al lui Gheorge Popovici.

Alături de G. Popovici și, putem chiar spune, în școala lui, Gr. Filimon adâncește problemele ce-i agită sufletul. Neobosit în cercetarea chestiunilor de ordin social și economic ca și'n căutarea soluțiilor pentru salvarea neamului românesc al Bucovinei din nimicitoare mizerie materială în care se zbătea, Filimon se dedică studiului cooperativei. Își însușește largi cunoștințe doctrinare în această materie și nu pregetă a studia la fața locului, în capitala Austriei și împrejurimile ei, modul de organizare, conducere și funcționare a organizațiilor cooperative de credit, de producție și consum, de aprovizionare etc...

Lipsit de mijloace materiale — căci Filimon și-a trăit toată viața în adăvărat-apostolică sărăcie — se vedea silit să revină acasă, în Bucovina lui. E numit la 1893 suplinitor pentru limba latină, greacă și germană la liceul I de stat din Cernăuți, astăzi liceul „Aron Pumu” și — martori sunt atâtea dintre foștii lui elevi, astăzi în viață și înalte situații sociale — profesorul Gr. Filimon, atât de simpatic în toată ființa lui și atât de bun dar și exigent pedagog, își cucerise în scurt timp dragostea elevilor și întreaga considerațiune a colegilor și a conducătorilor acestui liceu.

Doi ani de zile și anume anii 1893/94 și 1894/95 Gr. Filimon e

suplinitor la acest liceu, având directori pe Tumlirz care, devenind inspector școlar, e înlocuit temporar prin prof. Gabriel v. Mohr și'n urmă Heinrich Klausen¹⁾.

Dar epoca maturității lui Gr. Filimon coincide cu acel timp de renaștere a conștiinței naționale a Românilor bucovineni care, începând cam de pe la anul 1890, a înviorat și stimulat viața noastră obștească sub raport cultural și politic. Un temperament de luptător ca al lui Gr. Filimon, un Român și naționalist sincer și entuziast cum a fost acest fiu de țărănă ridicat prin harnică și îndârjită muncă, nu putea să rămână impasibil în fața strădaniilor spre mai bine alor săi. Pentru Românism, dar mai ales pentru țărănimea noastră, din sânul căreia se ridicase

Mormântul lui Gr. Filimon

și el, Filimon și-a pus toate cunoștințele, toată energia, toată inima.

Cunoscuse de acasă întreaga sărăcie și obidă a vieții săteanului din Bucovina austriacă. Și-a dat seama că, oricâtă mișcare și propagandă culturală s'ar face prin cele sate, desmormind sufletele, dacă nu se va stăruia cu mijloace practice și de imediată eficacitate la ridicarea eco-

nomică și întărirea materială a țărâniei noastre, nu se va fi făcut nimic de Doamne-ajută. Cu un neam de iobagi, lipsiți de ceea ce-i necesar vieții de toate zilele și amenințați în existența lor delazi la alta, nu poți crea și organiza nimic temeinic. Asigură-i mai întâi săteanului nostru posibilitatea de trai omnesc și abia în urmă

poți să-l chemi cu nădejde și la marile îndatoriri ce le are față de neam și lege. Aceasta era înțeleapta formulă în care Gr. Filimon își încadraseră programul de muncă.

Activitatea lui Filimon în cooperativă și organizarea culturală-economică a Românilor bucovineni începe încă din 1899. În articolul „Organizațiunea cooperativă a creditului personal agricol în Bucovina”, publicat în cartea „Românii

¹⁾ Intre colegii profesori ai lui G. Filimon amintim pe Românii Ștefan Repta, trecut ca director la liceul din Suceava la 11 Noemvrie 1895, apoi Ion Bumbac, Iuvenal Stefanelli, Teodor Bujor. Dintre elevii lui români încă în viață: Teofil Nichitovici, fost prefect, Dr. Victor Morariu, profesor universitar, Dimitrie Goian, fost prefect, Cornel Ivanovici și alții. Aceste amănunte le avem dela d-l Em. Iliuț directorul liceului „Aron Pumnul” din Cernăuți.

din Bucovina" (pag. 130—140), apărută la Cernăuți în 1906 cu prilejul expoziției jubiliare din București, înainte-mergătorul cooperației bucovinene preotul Mihai Bendevschi-Bendescu ne spune că, dela 1899 până la 1905 — anul morții lui Gr. Filimon — acest harnic și inimos luptător a activat cu mari succese în cooperația Bucovinei. Activitatea lui Gr. Filimon în acest domeniu e cu adevărat desțelinătoare; ea face să răsară în toate regiunile românești ale Bucovinei însoțiri raiffeisiene bine îndrumate și încredințate conducerii preoților și învățătorilor noștri, pregătind astfel terenul pentru înființarea de mai târziu a Centralei românești dela Cernăuți. După activarea Centralei, la 1 Iunie 1903, Filimon ajunge inspectorul acesteia, supravegghiând și îndrumând și de aici încolo activitatea și dezvoltarea mișcării cooperatiste create de el. Gr. Filimon — precizează părintele Mihai Bendescu — „și-a câștigat meritul cel mai mare, căci prin stăruința și intervenția lui s'au înființat cele mai multe însoțiri raiffeisienene române”.

La 1898 preotul Mihai Bendevschi-Bendescu înființează în comuna Crasna din județul Storojineț prima bancă populară sistem Raiffeisen. Acelaș vrednic preot și distins cooperator traduce din nemțește statutele băncilor populare sistem raiffeisen și redactează instruc-

țiuni pentru conducerea unor astfel de bănci. Mișcarea în vederea organizării economice a Românilor din Bucovina se accentuează. Conducătorii de atunci ai vieții politice românești din Bucovina se sesizează de problema organizării cooperatiste a satelor noastre și, de pe la 1900 încoace, presa românească a Bucovinei discută mult în jurul *însoțirilor economice* — cum li se zicea pe atunci cooperativelor — și tot astfel în jurul Centralei lor, înființate la 1903. Ziarele „Deșteptarea”, „Voința Poporului” și „Deșteptarea Poporului”, apoi și altele cari au mai urmat, dădeau mare atenție chestiunilor cooperative. Nu totdeauna însă acest amestec al celor ce activau în politică și al presei lor a fost la loc și de folos mișcării cooperative aflate încă în faze începuturi. Tocmai în epoca primelor înjghebări cooperative pornește lupta aprigă între cele două curente politice românești din Bucovina, curentul „național-poporal” condus de Iancu Flondor și cel „democrat” de sub cârma lui Aurel Onciul. Ireductibilele adversități politice și patimile deslănțuite în lupta ce se angaja, au făcut să se resimtă în chip destul de păgubitor și începuturile de organizare a cooperației de credit din Bucovina.

Cetind presa românească bucovineană de acu 30 până la 35 ani în urmă, vezi, firește cu uimire și nedumerire, că mâna de Români

bucovineni aflați în cea mai critică situațiune politică și amenințați în însăși existența lor ca neam, nu izbutia să fie una nici pe tărâmul cooperăției. Grigorie Filimon, pe care nu-l preocupa decât problema însăși a organizării economice a țărânimii și care fu surprins în toiul activității sale de izbucnirea luptei fratricide dintre naționali și democrați, fusese însărcinat de Iancu Flondor dela Storojineț să organizeze satele românești în jurul cooperăției. Boerul Flondor l-a și retribuit pe Filimon ani de-arândul pentru aceste servicii.

Cu dărnicie de ade-vărat boer moldovean, Iancu Flondor a înțeles să aducă această jertfă în bani, închinată binelui obștesc, jertfă ce se adăoga jertfirii de sine a lui Grigorie Filimon.

Dar pentru aceasta, pentru că Filimon primise a munci în organizarea cooperativă a satelor românești bucovinene, retribuit fiind de boerul I. Flondor, ceilalți, adică democrații dela „Voința Poporului”, nu-l vedeau cu ochi buni. Aprecierile și epitetul ce le găsim în coloanele acestui ziar la adresa lui Gr. Filimon și a operei sale nu sunt din cele mai măgulitoare. Pe de altă parte Gr. Filimon, văzându-se lovit pe nedrept și fără

altă vină decât doar cea a sărăciei — căci în sufletul său de țaran mândru el suferia mult din cauza dependentei economice în care se găsea — și temându-se cu multă îngrijorare înjgheburile economice abia create cu atâta trudă, și-a căutat adăpost alături de cei ce-l susțineau, deci la național-poporalii lui Iancu Flondor. Anume indicații din foarte puține scrisori rămase dela Filimon

și păstrate în arhiva federalei „Arbo-roasa” din Cernăuți — succesoara fostei Centrale a însoțirilor raiffeisiene — dovedesc atașamentul lui Filimon pe lângă naționalii lui Flondor, mai ales dela cre-

Parastasul p. Gr. Filimon
la Catedrala Cernăuți (5 Oct. 1935)

ierea Centralei din Cernăuți încoace.

Insistăm asupra neprielnicei atmosfere, în care a trebuit să se desfășoare munca lui Gr. Filimon, fiindcă numai cunoscând și aceste amănunte vom putea să apreciem just strădaniile și succesele lui.

În timpul adunării materialului informativ și documentar asupra vieții și operei lui Gr. Filimon m'am surprins cât de puțin a rămas din scrisul lui, cât de puține rapoarte și scrisori de-ale fostului inspector al Centralei însoțirilor raiffeisiene din Cernăuți se găsesc la această Centrală, astăzi federală. Materia-lul informativ de pe la băncile po-

pulare înființate de Gr. Filimon, acte de constituire, procese verbale etc., par să fi fost distruse și pierdute în timpul războiului. După datele din suscitata publicație a părintelui Mihai Bendescu, după cele relatate despre Gr. Filimon de publicistul George Tofan în câteva articole publicate în „Junimea literară” din Cernăuți și „Viața Românească” dela Iași, după câteva informațiuni primite dela societatea stud. „Junimea”, după cele câteva scrisori rămase dela Gr. Filimon și păstrate de federala „Arboroasa”, după câteva amănunte publicate de ziarele românești ce apăreau la Cernăuți între anii 1898—1906, după comunicările ce au binevoit a-mi face câțiva prieteni și contemporani ai lui Gr. Filimon, și după câteva crâmpene de amintiri personale reconstituim viața și opera *precurso-rului cooperației din Bucovina*.

Sistemul lui Grigorie Filimon de a înființa la sate bănci raiffeisiene era următorul: Călare pe bicicleta de care era nedespărțit, își făcea apariția în cutare sat și din primul moment lua contact cu preotul satului, cu învățătorul, cu primarul și fruntașii comunei. Urmau sfaturi lungi, obositoare, în cursul cărora Filimon dădea lămuriri și tălmăcea de zeci de ori rostul și folosul organizațiunii ce se proiecta. Uneori i se ridicau în cale piedici de neînvins. Filimon însuși relatează direcțiunii Centralei din Cernăuți în-

tr-o scrisoare trimisă din Vatra Dornei la 15 Decembrie 1903 arătând că: „... Deja de mai multe săptămâni se luptă intelectualii din loc pentru înființarea unei însoțiri dar înzadar. Intrigile străinilor, nemernicia câtorva locuitori și falimentul unui institut de credit i-au înfricat pe toți Românii... Pe Sâmbătă în săptămâna aceasta se va convoca iarăși o adunare. Poate va succede’... Obșacolul ce i se opunea pe alocurea nu-l înșpăimânta și nu-l descuraja; dimpotrivă îl îndârjia. Într’un articol din „Junimea Literară” (anul III 1906, Nr. 4 pag. 76 etc.) mult regretatul nostru publicist George Tofan caracterizează foarte sugestiv dârzenia lui Filimon în fața primejdiei: „Atunci” — zice Tofan — „în acele zile de izbeliște și grea încercare sufletească trebuia să-l fi văzut pe acest adevărat apostol cutreierând prin vânt și ploaie în miezul nopții satele, răsculând oamenii și neobosind de a le spune de o sută de ori acelaș lucru, cu alte cuvinte, în alte icoane, sprijinit pe alte motive. În glasul său profetic zăcea o căldură de apostol, vocea-i vibratoare avea timbrul convingător, și pătrunderea ageră a ochiului său căta pare-că dușmanul cu care să se încaere; firea sa războinică căuta într’adins pericolul, nu-l evita niciodată” ... „Convins de dreptatea cauzei sale” — continuă Tofan — „gata de a învinge sau de a muri — cu privire la Filimon

aceasta nu e frază — contra oricărei piedici da năvală înarmat cu dreptatea cauzei și cu dragostea sa de muncă“ ...

Energia aceasta, curajul și devotamentul lui Gr. Filimon izbuște astfel să ridice în timp relativ scurt, între anii 1899 până la 1903, o întreagă centură de bănci populare date satelor noastre românești. În ziarul „Deșteptarea Poporului“ din 1/14 Febr. 1902 citim acu despre existența și funcționarea în bune condițiuni a băncilor raiffeisiene dela Crasna, Horodnic, Șcheia, Stroiești, Costâna, Pătrăuți pe Suceava, Pojorâta, Roșă, Ostrița, toate — afară cea din Crasna — înființate de Gr. Filimon. O dare de seamă specială, publicată în același ziar din 15/28 Iunie 1902, aduce de pildă amănunte despre adunarea generală constitutivă a băncii populare din comuna Mahala. Între altele se spune în această corespondență că : „... A vorbit mai cu de-amăruntul d-l Grigorie Filimon, arătând din fir în păr toată rânduiala băncii și a vorbit așa fel că se vedea că maicăsa nu i-a fors pe limbă“...

În Nrul din 1/14 Septembrie 1902, ziarul „Deșteptarea Poporului“ arată că până aci 50 de sate românești din Bucovina au bănci raiffeisiene înființate de Gr. Filimon. La finea anului (15/28 Decembrie) 1902, același ziar anunță : „Noi Românii avem 60 de însoțiri și maică oate ni le-am ridicat în acești doi

ani din urmă“... Articolul acesta, atribuit lui Gr. Filimon, încheie cu cuvintele : „Banca raiffeisen e pentru trebuințele bănești dintr'un sat, ceea ce-i biserica pentru suflet“...

Filimon e neobosit în cutreerarea satelor și lămurirea țăranilor asupra nevoii și folosului pentru ei de a se asocia în cooperative. De câte ori l-am văzut descălecând la temirice vreme, bună sau rea, ziua sau în puterea nopții, la preotul Constantin Morariu din Pătrăuți pe Suceava ; era frânt de oboseală și venia să mai poposească, să se mai învioneze stând de vorbă cu acest sincer prieten și admirator al lui Gr. Filimon. Dar aceste popasuri ale năvalnicului propagandist și organizator cooperativ erau mai totdeauna foarte scurte. Unde era chemat și unde făgăduise că vine, Gr. Filimon știa să fie prezent.

Hărțuiala și vorbăria politică și publicistică din jurul persoanei sale nu-l prea interesa, doar întrucât îi ridica piedici în calea și așa destul de grea a operei căreia se devotase. Atunci tuna și fulgera împotriva miopiei și micimii de suflet a celor cari, de o parte și de cealaltă, nu știau să păstreze măsura convenită față de o chestiune de însemnătatea desrobirii economice a satelor.

Iată-l de pildă apărut într'o asemenea împrejurare de ziarul „Deșteptarea Poporului“ (an. II Nr. 2 din 15/28 Ianuarie 1903) față de

anume atacuri lansate contra lui de ziarul democrat „Voința Poporului”: „... Noi” — spun prietenii lui Filimon — „știm că d-l Filimon nu le place dumniilor, pentru că d=sa lucră pentru popor, lucră bine și cu noroc și prin urmare îi întunecă. Noi nu încercăm să-l apărăm pe d-l Filimon pentru că pe el îl apară faptele sale, îl apară dragostea gospodariilor ce și=a căștigat-o, îl apară iubirea tuturor celor cari au inimă pentru popor”...

Între prietenii cei mai intimi și colaboratorii cei mai de aproape ai lui Gr. Filimon s'a găsit permanent și părintele Eugen Sârbu din comuna Tișăuți, unul dintre protagoniștii mișcării cooperative din Bucovina. Ca și'n Pătrăuți pe Suceava, Filimon era acasă și'n Tișăuți părintelui Sârbu. Într'o cronică despre Românii din Bucovina, publicată în „Viața Românească” (din Iunie 1906), regretatul George Tofan ne relatează că, în vara acelei an l=a vizitat pe părintele Sârbu din Tișăuți împreună cu colegul său d-l Emanoil Iliuț, acum directorul liceului „Aron Pumnul” din Cernăuți; George Tofan și d-l Em. Iliuț veniau la Tișăuți ca să vadă și să studieze la fața locului organizațiunea, modul de funcționare și rezultatele așezămintelor culturale și economice locale create de părintele Sârbu: casa de cefire, însoțirea raiffeisiană de credit și ospătaria pentru pelagrosi. Și elogiind

foloasele aveau văzute de pe urma muncii de adevărat păstor creștin, desfășurată de părintele Sârbu, Tofan, ne spune: „... Părintele Sârbu a fost cel mai intim amic al răposatului Gr. Filimon. Tișăuțul a fost locul favorit al celui trudit de muncă; aici afla liniște, sfat prietenesc, mângâiere și ajutor în ceasuri de disperare. A fost deci numai natural că, la discutarea atâtor chestiuni cari erau terenul de activitate al lui Filimon, să vie vorba și despre dânsul, și vorbitorul” — adică părintele Sârbu — „ne=a povestit cu durere despre sfârșitul tragic al acestui bărbat”.

Am văzut că la sfârșitul anului 1902 hărnicia și hotărîrea lui Gr. Filimon dăduse Bucovinei, în colaborare în atâtea oameni de bine, 60 de însoțiri cooperative de credit de tip raiffeisen. În această situațiune pornise a se ventila ideea înființării la Cernăuți a unei centrale a acestor însoțiri. Publicistica românească dela Cernăuți se ocupă mult de această problemă. La 1/14 Febr. 1903 ziarul „Deșteptarea Poporului” (anul II Nr. 3) publică un articol-apel pentru ținerea unei adunări în vederea înființării Centralei dela Cernăuți. La 15/28 Febr. 1903 același ziar revine asupra aceleiași chestiuni, anunțând că adunarea constitutivă a Centralei se va ține la Cernăuți pe ziua de 10 Martie 1903. În acest articol se spune între altele: „... Dirigența partidelor române

unite împreună cu mai mulți domni români cu inimi bune pentru popor au ținut sfat la Cernăuți și au hotărât să înființeze Centrala băncilor sătești "... Apelul încheie cu chemarea ca toți conducătorii de bănci sătești să fie prezenți la adunarea convocată și e semnat de : baron Eudoxiu Hurmuzachi, protopresviter Artemie Berariu, notar public Dr. Nicu Blându, boerul Dr. Iancu Flondor, prof. universitar Dr. Vasile Găina, boerul Modest Grigorcea, boerul Nicu baron Mustață, Ilarie Onciul, medic Dr. Volcinski, director Nicu Balmoș, boerul Tudor Flondor, preot Mihai Bendeveschi, consilier Onesim Țurcan și Grigorie Filimon.

De fapt adunarea generală constitutivă a Centralei române din Cernăuți s'a ținut la 10 Martie 1903, întrunind în primul său an de gestiune efectivă, adică dela 1 Iunie 1903—1 Ianuarie 1904, 57 de însoțiri (bănci populare) și 7 persoane particulare cu 222 părtașii deplin vărsate în suma de 21.850 coroane. Notăm că aportul în bani al particularilor, membri ai acestei Centrale, era de numai 350 coroane.

Ziarul „Deșteptarea Poporului“ din 1/14 Martie 1903 (an II Nr. 5) publică o dare de seamă asupra acestei adunări constitutive. Ea a fost prezidată de Eudoxie baron Hurmuzachi. De față a fost și Gr. Filimon. Ziarul citat rezumă între altele și cuvântarea lui Filimon. „D-

Grigorie Filimon“ — scrie acest ziar — „vorbește într'o cuvântare lungă de mișcarea harnică ce a intrat în poporul român. Un gând de închezare este între Românii noștri și gândul acesta să-l ajuturăm și să-l întărim. Rostul sistemului raiffeisen este garanția unuia pentru celălalt. În toate lucrările noastre să fim : toți pentru unul și unul pentru toți, căci numai așa ne vom ridica, ne vom întări. În poporul nostru zace o înaltă putere de viață. Intelectualii să caute să îndrepte puterea aceasta pe un drum bun, pe-o cale cinstită și lipsită de câștiguri cari strică altora din frați. Nu în goană după măririi și în zurbavă cu gânduri spurcate își va găsi poporul nostru mântuirea sa. Fie Centrala aceasta într'un ceas bun, croiască ea calea pentru o propășire trainică și de Domnul ca ea să-l facă pe Românul nostru tare și voinic, ca să se poată apăra de loviturile popoarelor ce-l încunjură“. Ce înălțătoare îndemnuri, ce vederi practice și orientări de cadru general, moral și politic, atât de actuale toate și astăzi !

În aceeași adunare constitutivă, Filimon e numit inspector al însoțirilor raiffeisiene organizate în noua Centrală. Acum Filimon e slujbașul Centralei, plătit de această Centrală. El își continuă cu aceeași dârzenie și cu moralul ridicat opera de îndrumare a cooperației bucovinene. În primul an de gestiune a Centralei,

Filimon inspectează 64 de bănci populare și raportul Centralei asupra gestiunii anului 1903 rezumă constatările inspectorului Filimon, precizând că: Toți conducătorii au pătruns principiile sistemului Raiffeisen la acordarea creditelor către membri și observă destulă rigoare în gestiune.

În calitate de inspector al cooperativei din Bucovina, Gr. Filimon a luat parte în anul 1904 la un congres al cooperativei românești ținut la Bacău. Distinsul cooperador, d-l Dumitrescu Bumbesti, prezent atunci și d-sa în acel congres, l-a auzit vorbind pe Filimon. D-l Bumbesti, frate cooperador de elită, care ne-a cercetat pe noi Bucovenenii mult înainte de războiul de desrobire, ne va putea împărtăși impresiunile ce le-a reținut atunci despre Gr. Filimon.

Din epoca acestui inspectorat al lui Grigorie Filimon ne-au rămas la fosta Centrală, astăzi federala „Arboroasa” din Cernăuți, câteva crâmpene de informațiuni scrise. Într-adevăr nu se găsesc în arhiva numitei federale decât cinci scrisori autografe ale lui Gr. Filimon. Se pare că acest om n'a prea avut timp să scrie, căci prea era hărțuit și vecinic pe drumuri.

Iată o scrisoare din 10 Dec. 1903, adresată de inspectorul Gr. Filimon d-lui Vichentie Simigănovschi pentru însoțirea de păstrare și credit din Tereblecea Românească, pe atunci

în județul Sirete. Conducerea acestei însoțiri greșise formele la alcătuirea actelor de constituire și în legătură cu cererea de înregistrare. Filimon dă ample lămuriri și îndrumări cum trebuiesc înlăturate toate erorile făcute. Scrisoarea cuprinde trei pagini de coală format comercial. O a doua scrisoare autografă a lui Gr. Filimon, din 15 Dec. 1903, e adresată direcțiunii Centralei din Cernăuți, prin care îi aduce la cunoștință că în anexă trimite Centralei „raportul asupra revizuirii însoțirii de păstrare și credit din Dorna Candrenilor”. Aceasta — scrie Filimon — „are viitor frumos. Am aflat toate în ordine exemplară”. Mai puțin elogios amintește Filimon în aceeași scrisoare despre „însoțirea” din Vatra-Dornei, spunând apoi despre situațiunea de aci cele ce le-am citat textual mai sus. Apoi anunță Centrala că pleacă în inspecție la Breaza; că dela însoțirea Candreni Centrala va primi în cursul 2.000 coroane depunere în cont-curent și continuă (cităm textual): „... rog a-i trimite imediat însoțirii din Părhăuți. Acolo au înființat Onciuliștii altă însoțire raiffeisiană, făcând mari piedici celei dintâi. Calmuțchi și Ott mi-au declarat că este posibilă o rezistență, dară cu bani, concentrând pe toți în jurul primei însoțiri, măcar că Onciuliștii le-au făgăduit deocamdată bani cu procente mai mici. Rog deci a-i ajutama după putință”

— închee Filimon. Cităm textul acestei scrisori pentru lămurirea cât mai exactă a împrejurărilor în cari se desfășurau pe atunci și lucrările în legătură cu cooperația...

O scrisoare a lui Filimon din 17 Dec. 1903, adresată Centralei, anunță trimiterea raportului asupra inspecției făcute *însoțirii* din Breaza, pe care a găsit-o condusă excelent de cooperatorul — aci e vorba de preotul-ajutor — Agapi. Filimon comunică Centralei prin aceeași scrisoare că „în general, în toate locurile este lipsă de bani“, apoi că se găsește înaintea inspecției *însoțirilor* din Câmpulung, Pojorîta și Iacobeni, iar pe Sâmbătă pleacă la Vatra-Dornei „poate totuși vom înființa aici *însoțirea* proiectată“, închee scrisoarea.

La 1 Ian. 1904 Filimon trimite Centralei rapoartele asupra inspecțiilor făcute *însoțirilor* din Țureni și Ostrița. Despre *însoțirea* din Țureni se spune în această scrisoare: „... am constatat că ea este condusă excelent de parohul Popescu, care a înființat și o însoțire de consum“ etc. Reținem din scrisoarea aceasta a lui Filimon și câteva constatări de cadru general: „... E îmbucurător“ — scrie Filimon — „că poporul desvoltă mare interes pentru gestiunea *însoțirilor*; lămurirea crește pe zi. E regretabil că nu posed mai mult capital“... În fine Filimon mai comunică Centralei că: „... întreg cotul acesta

românesc — Mahala, Boian, Nouă-sulițe, Gogolina, Țureni, Ostrița și Molodia — este îndatorit *peste măsura* la banca lui Schlosser (din Molodia) și la băncile speculatoare dela Boian și mai ales Sadagura. Cele mai multe împrumuturi la *însoțirile* raiffeisiene servesc pentru plățirea datoriilor“...

Într-o scrisoare, adresată la 27 Oct. 1904 *însoțirii* din Volovăț, Filimon dă conducătorilor acestei bănci populare câteva îndrumări tehnice privitoare la formele de emiteri a unei polițe și le cere în numele Centralei să-și pregătească un om din Volovăț pentru purtarea socotelilor băncii.

În fine arhiva fostei Centrale mai are doar câteva răzlete șitiri în legătură cu Filimon, de pildă: despre înființarea *însoțirii* dela Cacica, — data înființării neputându-se stabili din acte; apoi despre creierea cooperativei de credit „Albina“ în Mitocul-Dragomirnei, la 13 August 1905, una din ultimele opere ale regretatului Gr. Filimon. Martorul ocular din această adunare generală constitutivă, profesorul universitar Vasile Grecu, relatează că în acea adunare inspectorul Gr. Filimon nu mai era în toate ale lui. Confus, neisbutind să se concentreze în expuneri, abia a putut încheia adunarea.

O altă mărturie contemporană, cea a d-lui avocat Aurel Dorofteiu, ne pune în cunoștință cu amănunte în legătură cu izbucnirea boalei lui

Gr. Filimon. Era — zice d-l A. Dorofteiu — pe la sfârșitul lui August sau începutul lui Septembrie 1905. Grigorie Filimon sosise, ca totdeauna cu bicicleta lui, la prietenul său părintele Ioan Dorofteiu din com. Stroești (județul Suceava). Foarte indispus, Filimon se plângea de dureri de cap și la piept. A rămas la Stroești vreo câteva zile. Apoi, fiind vreme ploioasă, a plecat cu o frăsură împreună cu părintele Dorofteiu la preotul Eugen Sârbu, la Tișăuți. Aci i s'a făcut tot mai rău, încât în cele din urmă a trebuit să fie transportat la spitalul de boli nervoase din Cernăuți. Suferia de mania persecuțiunii și se temea mai ales că neamul românesc din Bucovina — slab organizat economic — nu va putea rezista tuturor dușmanilor. Se credea persecutat de străini și de adversarii băncilor sale populare.

Năprasnica boală ce-l găsisese nu l-a cruțat. În ziua de 21 Sept. st. v. (5 Oct. st. n.) 1905 Grigorie Filimon și-a dat obștescul sfârșit în vârstă de abia 36 de ani. La 8 Oct. 1905 ziarul Cernăuțean „Voința Poporului“ publică la informații următoarele: Miercuri în 5 Octombrie a. c., a răposat în spitalul din Cernăuți inspectorul băncilor raiffeisiene Grigorie Filimon, după un morbo lung și greu, în etate de 36 ani. Vineri dimineața a avut loc înmormântarea, la care au luat parte rudele răposatului din Uidești (?),

directorul Centralei băncilor raiffeisiene, numeroși studenți și foarte puțini din intelectualii Cernăuțeni. Lacrimi au umplut ochii tuturor când glia a început a cădea greoaie pe sicriul creatorului băncilor sătești din Bucovina. Filimon a murit — închee *Voința Poporului* — opera lui economică rămâne însă neperitoare...

După moartea lui Grigorie Filimon — și e lucru cel puțin curios — nu găsim nici un cuvânt despre fostul inspector al Centralei în rapoartele anuale ale acestei Centrale dela 1906 până la primul raport publicat după război în anul 1924! Abia la 1924/25 aflăm amintit numele creatorului cooperației de credit a Românilor bucovineni și darea de seamă a Centralei relevă: „... În iubirea sa nemărginită pentru neamul nostru, Grigorie Filimon și-a jertfit sănătatea și chiar viața, muncind ani în șir cu zel și abnegație la înființarea însoțirilor raiffeisiene în diferitele comune ale Bucovinei și la organizarea vieții noastre economice. Prin grai viu și scrieri de caracter economic-financiar, publicate în gazetele românești din Bucovina și Ardeal, Grigorie Filimon a știut să ridice interesul poporului român pentru viața cooperativă. La moartea sa din 5 Octombrie 1905, numărul însoțirilor raiffeisiene, înființate în urma stăruințelor lui într'un timp de numai șase ani, se urcase la una sută, un

ucces care dovedește mai mult ca orice munca extraordinară și desinteresată a acestui bărbat, depusă pe altarul neamului românesc“.

Și pentru a sintetiza într'o lapidară concluziune opera și viața lui Grigorie Filimon, mai dăm odată cuvântul colegului său de luptă și zbulcium, lui George Tofan, reproducând după sus citatul său articol din „Viața Românească“ : „... A arăta în deplină lumină opera sa este a glorifica munca încordată, energia neînfrântă, răbdarea neistovită, împerechiate cu un idealism practic și cu o tactică probată, care n'au dat greș nici o singură dată. Jertfa adusă de Filimon e atât de curată, încât merită să servească drept exemplu înălțător pentru generațiile viitoare“...

Apoi Tofan continuă : „... Amintirea lui Filimon este strâns legată de izbăvirea poporului nostru de pericolul totalei proletarizări ; numele lui a devenit astăzi un simbol. Glasul său pare că tună și acumina adunări și mulțimea îl aclamă ; ochiul său de o strălucire stranie pare că îi urmărește în colțurile cele mai îndepărtate pe dușmanii muncii sale, iar amintirea sa plutește ocrotitor peste instituția care, îngrijită, va aduce mântuirea poporului“.

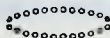
Eram deci datori să ținem vie această amintire. O facem, nu desgropând un mort, ci readucând între noi și așezând la loc de cinste pe unul din cei mai buni.

Dr. Aurel Morariu

Cfitori și adăugători ai lui „Făt=frumos“

Fondurile revistei „Făt=frumos“ (atât de șubreze din pricina parazitismului... celorlalți...) au mai sporit cu : 200 lei danie din partea Î. P. C. Sale *Dionisie Burac*, Arhim. mitrofor *Ceahor* și 100 lei, danie din partea d-lui *Traian Ilcău*, direct. Internat. „Mes. Rom.“ Cernăuți. Vivat sequens !

LĂUTARUL

I.

Copilul meu, ascultă și învață :
Încovoiața doagă de vioară
A fost un mândru brad odinioară
Care=a'nfruntat furtunile în față.

În cetini ca pe strune de chitară,
L=a tremurat utrenia măreață
A codrului trezit de dimineață
Și rugile din freamătul de seară.

L=a fermecat nostalgică chemare
A stolului pribegilor cocori,
Și=a tresărit cuprins de'nflorare

La primii fulgi de moarte vestitori
Ce=l despărțiau de albele mioare
Și de duiosul fluier de păstori.

II.

Cum scoica în ghiocul ei ascunde
Grozavul cânt al spargerii de valuri,
Când grelele talazuri bat în maluri
În hohotirea mării furibunde,

Tot astfel bradul smuls din culmi de dealuri,
Mai poartă'n el suspinele profunde
Și tinerescul strigăt ce răspunde
Chemărilor spre sfinte idealuri.

El poartă'ntr'insul blânda mângăiere
A visurilor fragedei iubiri
Și cântul triumfal de înviere

Al lumilor eroilor martiri,
Când glas de cheruvimi în slavă cere
Înfăptuirea dreptei răsplătiri...

III.

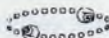
Întâi învață-ți inima să bată
 În ritmul sbuciumărilor din fire,
 Cuprinde'n piept avânt și'nsuflețire,
 Iubire și durere=adevărată.

Când ele își vor cere tălmăcire,
 Va tremura pe coarda'nfiorată,
 Ca'n bradul maestos de altădată
 Măiastra armoniei împletire.

Topi=vei ochi'n valuri de lumină,
 Vei revărsa în jur de tine harul,
 Vei fi balsamul dulce care=alină,

Lărgi=vei sufletului dar hotarul
 Și, copleșit de muzica divină
 Vor plânge și norod și lăutarul...

I. U. Soricu

Pentru Al. Voevidca

I.

Și totuși ne hotărîm a da publicații acest schimb de scrisori din care se poate lămuri și partea meritorie a folcloristului bucovinean Al. Voevidca. Mărul discordiei fu necrologul † *Alexandru Voevidca* din „Făt-frumos” An. VI 1931, 126. Și deci!

II.

Scrisoare a d-ului prof. univ. Dr. M. Friedwagner către directorul lui „Făt-frumos”

Gallspach, Oberösterreich 10. Juli 1931

Sehr geehrter Herr Kollege!

Durch einen Bukowiner Freund erhielt ich das letzte Heft Ihrer Zeitschrift „Făt-frumos” zugesendet. Dort finden sich im Nachruf auf † Voevidca mehrere Angriffe auf mich, obgleich ich nicht genannt bin. Sie selbst haben zweifellos bona fide gehandelt; es konnte

Ihnen nicht bekannt sein, daß die Wahrheit ganz anders laute. Ihre Information geht wohl auf die Familie Voevidca zurück, die ich nach dem Tode des Mannes schonen möchte. Denn wenn ich die Wahrheit, durch Briefe von ihm selbst, in die Öffentlichkeit bringe, wird seine Gloriole als „Folklorist“ stark verblassen. Da Sie das Wort „utilizat“ gebrauchen, könnte ich zeigen, daß nicht er von mir, sondern ich von ihm im hohen Masse „ausgenützt“ worden bin. Die „Junimea literară“ wird ja wohl etwas Ähnliches im Nachrufe schreiben, wie der „Făt-fr.“

Ich erfahre ja auch nicht alles, was darüber gedruckt wird. Diese *Wahrheit* wird Ihnen Herr Generaldirektor Constantin Mandicevschi entschleiern; ihm habe ich vor dem Tode Voevidcas, die Sache ausführlich erzählt und ihm auch einige Briefe von letzteren übersendet. Diese sind Beweise, denen ich solche von weit grösserem Eindruck beifügen kann. Ich habe viele solche. Alle Briefe und Quittungen sind aufbewahrt. Ich habe ihm (Voevidca) nie völlig getraut.

„Utilizat“! — Voevidca war Lehrer in Suceava, aber hatte bei den Inspektoren keine gute Beschreibung, hatte auch *nie eine* Melodie gesammelt, als ich ihn fand. Er hat immer nach meinen Instruktionen und Angaben gearbeitet, nie selbständig; ohne jedes Interesse, wenn das Geld nicht rechtzeitig kam. Er hat als **Lohn** (es wurde pro Stück ein Betrag bezahlt, später in runden Summen) von mir *erhalten*: 1) Gegen 3000 Goldkronen (ich rechne in Goldwährung, da er vor dem Kriege arbeitete) **Bargeld**! — 2) Gehalt als Lehrer während der ganzen Zeit der Beurlaubung, *voll bezahlt*! — 3) Drei oder mehr Jahre vollen Urlaub, nur damit er sammeln konnte (durch mich beim Landesschulrat, zuletzt sehr schwierig, erlangt). In den Ferien wollte er (während dieser Urlaubszeit) nichts für die Sammlung tun: das Interesse war rein finanzieller Art. — 4) Die Direktorstelle in Boian, wegen welcher die Lehrerschaft in ihrer Zeitschrift mich heftig angriff, so daß Landespräsident von Bleleben mich rufen ließ, weil er deswegen selbst getadelt worden war. Es war bekannt, daß Voevidca kein guter Pädagog war. Durch den verehrten Herrn L. S. Inspektor Simionovici hatte ich aber das alles *für Voevidca* durchsetzen können. — 5) Voevidca wurde von mir oft in Reden, Zeitungen und Druckwerken lobend erwähnt. Kein Lied von ihm soll ohne seinen Namen erscheinen.

Ich füge hinzu, daß *ich* schon anno 1908 (!) H. Mandicevschi (Euseb.) die ersten Anfänge zeigte und die Liedersammlung nur von

mir zustande gebracht wurde. Ohne mich wäre gar nichts geschehen. Von der Universität hat sich niemand um die Lieder gekümmert. Mit dieser anonymen „akademischen Aktiengesellschaft“ bin nur *ich* gemeint. So trifft mich Hohn statt Dank.

Herr Voevidca hat also *reichen Lohn* gefunden; er war ein guter Geschäftsmann. Ich selbst habe, wie vorliegender Fall zeigt, nur Undank und dazu — Hohn geerntet. Nicht „utilizat“...

„Durch gütiges Walten der Vorsehung ist zum Glück die Veröffentlichung unterblieben...“ — Nein, die Vorsehung wird *mir* gnädiger sein und wohl eine Zeit kommen, wo ich das Geld für den Druck finden kann. Das ist der einzige Grund, warum die Sammlung — die Melodien von Voevidca sind nur ein *kleinerer Teil* davon! — bisher nicht erschienen ist. Jeder, der uns eine Zeile beigetragen hat wird dort genannt werden; auch Voevidca bei jeder seiner Melodien. Ich habe nicht nötig, Plagiate zu begehen.

Ich hatte Herrn Const. Mandicevski die Zustimmung gegeben, die von seinem Bruder Eusebius harmonisierten Lieder herauszugeben mit dem Zusatz: „La îndemnul și cu sprijinul D-ului prof. univ. Friedwagner cules de Al. Voevidca“. Bitte dringend, fragen Sie *ihn* um den Sachverhalt. Auch Herr Pușcariu u. Dekan Marmeliuc und Torouțiu wissen einiges darüber. Leider ist Herr Generalinspektor D. Simionovici, mein treuer Helfer, gestorben. Die „Akten“ aber (auch von mir sind viele meiner Gesuche für Voevidca vorhanden), müssen sich finden. Die Korrespondenz liegt in Frankfurt; ich kann hier nur aus dem Gedächtnis berichten. Ich kann auch ein Schiedsgericht verlangen; ob das für die Familie Voevidca erfreuliche Tatsachen hervorbringt, wird sich dann zeigen. Voevidca hat als Mensch *schlecht* an mir gehandelt: er hat seinen Vertrag gebrochen, sein Wort gebrochen und meinen Hauptanteil (îndemnul și sprijinul) *verschwiegen*. De mortuis nil nisi — veritas. Ich darf Sie um Widerruf in der nächsten Nummer bitten.

Hochachtungsvoll grüßend Ihr

M. Friedwagner

III.

Scrisoare a directorului nostru către d-1 prof. M. Friedwagner

Hochgeehrter Herr Professor!

Mit jener „anumită asociație pe acțiuni academice austriecești...“ ist nicht Prof. M. Friedwagner, sondern das österr. Ministerium ge-

meint (das auch das Sammeln von Volkslieder **anderer** „österr. Völker“, also nicht nur der rumänischen Volkslieder, veranlassen wollte oder veranlasst hat). „Utilizat“ ist nicht „ausgenützt“; *ausgenützt* = *exploatat*. Vom *Folkloristen* Al. Voevidca, den ich persönlich (als Gymnazialschüler) in meiner Jugendheimat (Pătrăuți pe Suceava) beim *Hervorlocken* der Volkslieder bewundert habe u. dann in Cernăuți öffentlich (im Musikvereine) vortragen gehört habe, kann ich nicht eine so geringe Meinung haben. Schon die Tatsache, daß ein Eusebiu Mandicevski 200 seiner Lieder harmonisiert hat, ist ein vielsprechendes Zeugnis für den ungewöhnlichen Wert der Sammlung Voevidca. Ich weis es vom Herrn Const. Mandicevski, daß z. B. derselbe E. Mandicevski von der Sammlung des Prof. Dr. C. Șotropa nur 2 (!) Lieder harmonisieren konnte (= wollte)!... Auf jeden Fall sind es nicht Sie, hochverehrter Herr Professor, dem wir nahetreten wollten. Ich werde in dieser Angelegenheit aber auch das *audiatur et altera pars* walten lassen; was ich leider erst nach den Ferien tun kann.

Hochachtungsvollst

Suceava 15. VII. 1931.

Leca Morariu

IV.

Scrisoare a d-lui prof. George Voevidca către directorul
lui „Făt-frumos“

Stimate Domnule Profesor,

Am primit scrisoarea D=Voastră și Vă mulțumesc frumos pentru osteneala ce v'ați luat de a-mi pune sub ochi „întâmpinarea“ d-lui prof. univ. Dr. M. Friedwagner.

Lesne de înțeles surpriza mea. Surpriza de a vedea o scrisoare ce țineste să desavueze activitatea părintelui meu, pentru considerații cu desăvârșire străine de valoarea lucrărilor lui.

Interes prezintă înfăptuirea. Împrejurările, în care s'a conturat realizarea, interesează mai puțin. Fugar, amintesc totuși următoarele: Om cu tragere de inimă pentru frumos și cu talent pentru muzică, tatăl meu (care chiar ca elev al profesorului Hrymaly, acu vreo 50 de ani își afirmase vocațiunea) nu se putea să nu fie recomandat, mai târziu, ca muzicant destoinic, atunci când Ministerul austriac a proiectat să alcătuiască o culegere de cântece populare ale tuturor națiunilor reprezentate în pestrița Austriei. Unul dintre inițiatori pare să fi fost și d. prof. Dr. M. Friedwagner. Și — ce-i drept — din îndem-

nul D=Sale, defunctul meu părinte a început să lucreze mai stăruitor și mai sistematic, mai ales că obținuse, din oficiu, în scopul „colec-tării“, concedii și diurne... înveninate de multele șicane ale răuvoito-rilor și nepricepuților.

Declarațiunile mele se întemeiază pe ceea ce-mi amintesc din spusele ocazionale ale tatălui meu

Deci: d=I prof. Dr. M. Friedwagner este inițiator. Aju-tător numai în sensul c'a inter-venit pentru concedii și diurne de deplasare, înlesnire dela sine înțeleasă într'o asemenea între-prindere. Echivocul unor anu-mite expresiuni, cari parcă ar vrea să sugereze că Domnia=Sa *personal* ar fi „finanțat“ lucra-re, cu chiar banul d=sale — e așadar ne=la=locul său.

Că venerabilul profesor de filologie romanică binevoeste să înțeleagă greșit expresiunea „uti-lizat“ din necrologul Domniei=Voastre, se poate trece cu ve-derea. Dar că, vorbind despre diurnele de deplasare achitate de Minister, le numește „Lohn“ — e o adâncă jignire adusă gratuit

harnicului român bucovinean, „Lohn“ însemnând simbria argatului sau palmașului. Or Alexandru Voevidca a fost funcționar de stat, iar nu argat al Ministerului austriac, nici palmaș al d-lui Friedwagner.

Opoi distinsul romanist dela Frankfurt are nedelicatețea să în-fățișeze — după spusele cine știe cărei secături din „Bezirkshaupt-mannschaft“=ul expulzatorului lui Iorga sau din „Landesschulrat“=ul de români-prigonitorului Bleyleben — pe părintele meu ca fiind fost „kein guter Pädagoge“ și mai jos, ca „ein guter Geschäftsmann“.

Nu înțeleg întrucât acest cusur și această „calitate“ ar putea să aibă a face cu lucrarea tatălui meu, cu valoarea ei intrinsecă — singurul lucru care interesează. Parentetic, afirm cu toată tăria in-dignării legitime că Al. Voevidca a fost „ein guter Pädagoge“ —

ALEXANDRU VOEVIDCA
(† 6 Iunie 1931)

sute de foști elevi ai săi au mărturisit-o și o vor mărturisi — și nici-decum „ein guter Geschäftsmann“, ceea ce iarăși va putea confirma oricine l-a cunoscut mai bine — în sărăcia ce a lăsat-a moștenire familiei sale.

Încă ceva: „Er (Al. V.) hat immer nach *meinen* (sublinierea e a d-ului Dr. M. Fr.) Instruktionen u. Angaben gearbeitet, *nie selbstständig*“ (idem)... Cum vine asta?... În sate și cătune, când țăranul sau țăranca, flăcăul sau fata cânta — tatăl meu s'a bucurat oare de ajutorul inspirației d-ului Dr. M. Fr. în a fixa pe portativ capricioasele melodii? Despre ce fel de „Angaben“ poate fi vorba într-o întreprindere care se întemeiază exclusiv pe talent muzical și pe priceperea notației directe, aptitudini pe care nu știu că le-ar avea și d. prof. M. Fr.

Domnii Director Const. Mandicevski, Dr. D. Marmeliuc, Prof. I. E. Torouțiu — invocați oarecum ca martori în cauză — nu vor putea decât să respingă dubioasele lucruri atribuite (nu pricep din ce motive) părintelui meu.

Acelaș lucru îl sper și din partea d-ului prof. univ. Sextil Pușcariu, dacă și Domnia=Sa este inițiat în chestiune.

Dacă toată supărarea d-ului profesor dela Frankfurt pornește numai dela faptul că nu s'a pus, în fruntea cântecelor armonizate de Eusebie Mandicevski, invariabil, stereotipa frază: „La (=din) îndemnul și cu sprijinul (?) d-ului prof. univ. M. Friedwagner cules de Al. V“. (formulă pe care — evident — nici un contract n'o legitimează) — socotim că prea departe e dusă ambiția învățatului, care, nemulțumit cu aureola (vorba D=Sale) ce-o poartă, ar vrea să acoșpere și vorba de bine ce a răsunat pe marginea mormântului unui om de omenie.

Anumite detalii din scrisoarea cu pricina, detalii penibil de curioase („ich habe ihn bezahlt“ (?), „ich habe erwirkt, trotzdem er...“, „ich habe...“ cutare și alaltă) le trec sub tăcere, întrucât nu pot fi discutate.

Mă opresc, în sfârșit, la o *întrebare*: colectarea cântecelor din popor a mers stăruitor și metodic până la anul 1929. Or cântecele culese *după* anul de grație 1914 — când venerabilul patron al folclorului poliglot își ștersese urma din Bucovina menită noiei configurațiuni politice — ar trebui oare să se atribuie și ele „îndemnului și sprijinului“ d-ului prof. univ. M. Friedwagner?

Citesc din nou, Domnule Profesor, copia scrisorii de răspuns ce ați adresat-o d-lui prof. Dr. M. Fr. Cunoașteți oameni și împrejurări dela noi și cred că vă veți putea pronunța fără puțință de „replică” serioasă. Circumspectul „audiat et altera pars” nu poate fi decât binevenit.

Eu, din parte=mi și în numele familiei, Vă mulțumesc, pe cât de respectuos, pe atâta de călduros, pentru neechivocile și tranșantele cuvinte, prin care ați luat, în prealabil, apărarea defunctului.

Dar — întrucât scrisoarea d-lui Friedwagner Vă e adresată D=Voastră personal — scrisoare particulară! — îndemnul ce bine=voiți a ni=l da: „Ar fi timpul să Vă mișcați (mai ales D=ta)!” — nu=l putem urma, deocamdată.

Hotărât că vom lua atitudine, în momentul când ne veți de autorizațiunea cuvenită.

Primiți, Vă rog, știmate Domnule Profesor, încredințarea osebitului respect ce Vă poartă

George Voevidca

CÂNTEC

*Dorm oglinzile de ape,
Neclintit e=adâncul sur;
Îngrijat năierul vede
Numai luciu împrejur.*

*Nici o boare nu adie;
Și=i făcere de mormânt.
Pe întinderea pustie
Nici=un val și nici=un vânt.*

După Goethe

trad. de Salsovia

PARAZIȚI CULTURALI !

Alți pomanagii ai lui „Făt=frumos” sau ... paraziți culturali: Preot Teodor Coclici, Suceava (rămas dator pe 1931—1935); Ilie Dunic, notar public Boian (r. d. pe 1931—1935); Paul Jelescu, prof. de muzică (r. d. pe $\frac{1}{2}$ 1933 și pe 1934); Preot Ioan Nisioi, Corovia (r. d. pe 1933—1935); Gheorghe Tudose, învăț. și deputat (!), Vicovul=de=Jos (r. d. pe 1931—1935)! — Ceilalți, fără nici o jenă, în N=rul viitor!...

Revista „Făt=frumos”

O hartă românească a Bucovinei din 1782

În colecția „Archivum Treterianum“, care cuprinde amintiri, scrisori, documente, portrete și scrieri de-ale nobilei familii polone Treter și care este încorporată arhivei Universității din Lwów, s'a găsit o hartă desenată cu mâna și cu text în cirilice. Primind această hartă dela d-l prof. Modelski spre descifrare, am constatat că dânsa reprezintă Bucovina anului 1782, e desenată cu mâna și că textul ei e românesc. Din acest text spicuesc câteva inscripții. La marginile hărții, în jurul hotarelor Bucovinei, cetim: „Republica a Țării Leșăști — Crăie Galiția — Raiaua Hotinului — Bucovina — Cnăjie sau Țara Moldovii — Ținutul Maramorșului — Mare Cnejie Ardealului“. La marginea stângă a hărții se află următoarea legendă: „Tâlmăcirea semnelor: Prin cinstita Comisie Așezate Hranite — Hranite Țării Moldovii — Raiaua Hotinului — Hranite Crăiei Galiției — Hranite a Maramorșului — Hranite a Ardealului Contumațiile“. Apoi urmează:

A	O C O L D	Kimpolungului Moldovenesc	Z	O C O L D	Nistrului
B		Vicovului	I		Cerimuș
G		Mijlocului Sucevii	O		Kimpolungul rus — cu
D		Berhomeșilor			
E		Târgului			
Z		Prutului			

Măsura de B milă mare, câte de 12.000 de pașuri

Măsură de B milă proastă, câte de 10.000 de pașuri

Pentru cinstit prietin Dumnialui Secretariul Mihalachi — s'au făcut în Cernăuți la anul 1782 de Adler po — (restul indescifrabil). Denumirile topografice, hidrografice și orografice au aproape toate forma românească scrisă cu cirilice. Singurul Sighet apare în ortografie latină ca „Zigeth“ și pare a fi scris de altă mână și cu altă cerneală. Neromânească (ungurească) este de pildă forma „Nasod“ în loc de „Năsăud“, la fel și forma „Mogura“ în loc de „Măgura“. Interesantă este denumirea „Apa Wasser“, pârâu care și azi are acelaș nume.

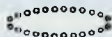
Harta are dimensiunea 65 × 55 cm, fiind desenată pe hârtie albă cu cerneală neagră; frontierele sunt colorate, iar râurile și în genere apele, au culoare albastră.

Harta e o copie după un original dispărut. Căutând acest original la Academia Română, nu i-am dat de urmă. Nici numele autorului (Adler) nu figurează în cataloagele Secțiunii Hărților dela Academie.

Cine o fi fost acest Adler? Nu cumva un măsurător austriac de terenuri, iar prietenul său (moldovean) Mihalachi, poate coleg de meserie, ambii lucrând împreună la delimitarea Bucovinei?

Harta va trebui studiată mai de aproape din punct de vedere tehnic-cartografic, geografic, statistic, istoric și lingvistic. O comparație a ei cu harta Galiției și a Bucovinei de preotul Jos. Liesganig din 1780, cu statistica manuscrisă a Bucovinei din 1787, cu listele localităților Bucovinei (una imprimată din 1794 ca anexă la harta lui Liesganig și alta manuscrisă cam din același timp) promite rezultate interesante. Toate aceste documente se află la Universitatea Lwów și sunt obiectul studiilor menționate.

Dr. Emil Biedrzycki

CĂSUȚĂ NOUĂ

Căsuță nouă de sub munți,
Căsuța altor visuri,
Aievea cerul n'ai să'nfrunți
Nici să domini abisuri!

Înfrânți păreți se tânguesc
Și prind adânc să fiarbă
Duh din căminul părintesc,
Svon de grădină'n iarbă...

În pod... de mult am răătăcit,
Purtat de dor și frică...
Nu'ncape=aici cuib fericit
Nici biata rândunică!

Pe la copiii din vecini,
Pe care nu-i ai încă,
Mănat în grabă prin străini,
Lăsai, în tain'adâncă,

Să-mi fină, de nu s'au schimbat,
În credincioasă pază,
Copilăria, ce-am lăsat
Curată ca o rază...

Azi toate se întorc aici,
Nici poți să bagi de samă:
Joc, basme mândre cu pitici...
Dar șterge-ți ochii, mamă,

Că tata, care=a stat un pic
Pe coasta de sub vie,
Va să-l aducă și p'el mic,
Plecat în bătlăie...

Căsuță albă de sub culmi,
Adus=am scumpă zestre:
Adună'n preajmă=și brazi și ulmi
Și fulgeră'n ferestre!

Adună doine de păstor
Și licăriri de stele,
Să oîhnești un călător
Trudit de drumuri grele!

At. C. Bălăcescu

Ioan Cârdei-elev

Sub titlul de mai sus am cetit cu plăcere următoarele rânduri ale d-lui prof. univ. Victor Morariu, în „Făt-frumos“ VIII nr. 5—6 pe Sept.—Dec. 1933 p. 152 :

„Deși măestrul, care ne-a dat chipul de bronz al lui Porumbescu, e încă departe de vârsta biografiilor și memoriilor, fiind abia la începutul unei cariere, care însă se anunță glorioasă — totuși nu credem că greșim, dând publicității unele date din „Istoricul pe scurt și darea de seamă pe anii școlari 1921/22 și 1922/23 al liceului Grigore Ghica V. V. din Dorohoi“. Și se citează cum la pagina 30, Ioan Cârdei din cl. V este pomenit între „cei mai de seamă elevi, fala școlii“, iar la p. 35 se arată că el *trebuie încurajat și îndreptat spre o școală de specializare, căci va face cinste școlii*.

Ce e cu acest *Anuar*? E un istoric pe scurt al Gimnaziului (azi Liceu) din Dorohoi, pe care întâmplător l-am condus ca director între anii 1919—1925, concentrând la Dorohoi elevi și din Bucovina și din Basarabia, alături de cei din Țară și înființând pentru ei un „Internat al fiilor de săteni“, care azi este în plină desvoltare. Alături, am înființat și o sală de teatru, din care și azi se susține Internatul. Am cumpărat în apropiere un local propriu pentru Internatul unificării sufletești a acestor pui de Români, plătind o sută și ceva de mii de lei — local care în prezent nu s'ar putea cumpăra nici cu 2 milioane. Jumătate din sumă am dat-o ca arvună din avutul meu personal — și grea mi-a fost lupta până ce am izbutit să conving Ministerul ca să-și ia asupra-și plata derizoriei sume. N'am avut pentru aceasta și pentru altele — absolut nici o mulțumire, și totuși, iată acum, cetind rândurile despre Ioan Cârdei din „Făt-Frumos“, o rază de satisfacție apare. În adevăr, Ioan Cârdei s'a format în acele împrejurări de războiu, de idealism, de visări, de înfrățire a inimilor . . .

„Artist“ în toate mișcărilor lui, elevul Cârdei suferia de unde nu se aștepta. La cutare serbare școlară, a primit cu resemnare ginegașele palme ale unei d-ne profesoare, aplicate pe obrajii lui nevinovați. Parcă-l văd : cu ochii mari, se întreba printre ceilalți elevi : *de ce?* Atunci nu i-am fost de nici un ajutor, ca și altădată, când un domn profesor-suplinitor, neînțelegător al sufletului lui, îl persecuta grozav, spre uimirea noastră a tuturor. Cât de mult ne înșelăm și noi, profesorii ! Scena să ne-o povestească însuși artistul Cârdei, când

va crede că se cuvine să=și scrie amintirile. Eu, aici, îmi iau per= misiunea să subliniez că — drept răsplată — m'am decis în acele clipe să=l trec în Anuarul școlii printre elevii cari fac *fala școlii*. Vă închipuiți ce=am avut de îndurat dela unul și dela altul, cu deci= ziunea mea.

Ca să fiu oarecum la adăpost, am rugat pe profesorul N. Popovici, el însuși pictor și om vrednic, ca să=mi facă pentru Anuar un referat asupra elevilor cari s'au distins la desemn. Referatul este publicat și arată că Ioan Cârdei este un real talent, care „va face cinste școlii“.

Cârdei era foarte bun și la studii. Era printre primii în clasa lui. În 1925, cu prilejul unei excursii pe care au făcut=o elevii liceului la Hotin, cea mai reușită descriere a fost a lui Ioan Cârdei. A descris minunat satul Canada, locul său natal, pe lângă care a trecut atunci în drumul Dorohoi=Hotin. De=acolo, din Canada, era de felul lui moș *Gheorghe Cârdei*, bunicul mult iubit al artistului. Tatăl se numea *Chirica Cârdei*, căsătorit cu *Catinca Burlacu* din Dorohoi.

În orașul Dorohoi trăiește astăzi un moș al artistului: *Toader a lui Costache Manole Cârdei*, care=și zice *răzeș* dela *Alba=Hudești*, dar, de fapt, este un adevărat „artist“ și el, în genul lui de lucrător în ciment și în piatră, om de foarte plăcută originalitate și de vie inteligență.

Dintre lucrările de pictură făcute la Dorohoi, ca elev, voiu aminti că există vre=o două tablouri admirabile cari se păstrează la liceul de băeți, trecute dela fostul seminar dorohoian. Deasemenea, la biserica de lemn „Vărgolici“, avem mai multe inscripții frumos pic= ate de el, cum și un pomelnic mare, în sf. Altar. De=asupra pe acest pomelnic, a zugrăvit în chip admirabil aceste versuri, despre biserica pe care mâna lui a înfrumusetat=o (în 1921):

Sunt mică, plecată, durată din lemn,
Credința, tăria, smerenia 'nseamn,
La fapte creștine pe toți vă îndemn.

Catapeteasma este făcută în 1794 de un Anania zugravul dela Suceava. Acum, la Suceava, — am trimis și noi din Dorohoi un pictor : pe Ioan Cârdei. La dascălul bisericeții noastre se mai gă= sește o lucrare originală de=a pictorului Cârdei : un Anton Pann în toată puterea cuvântului și a *adevărului artistic* !

Eu însumi am ca amintire un tablou școlar, din 1924, și pe el se înseamnă că provine „dela elevii interni: Cârdei Ioan, V. I. Ciornea, Toma Ioan, Milescu Emanoil, Pastuhod Trifon, Cusin Gh., Ciulcu Alex. și Nedopaca Iacov“. Îscălește ca pedagog al lor: Popovici Sebastian. Ultimul, pedagogul, este azi profesor de Filozofie. Tinerii aceia erau — cei mai mulți — basarabeni. Mai știe oare de soarta lor artistul *Ioan Cârdei*? Cu mult dor și cu mare iubire părintească mi-am amintit de toate acestea și, pentru învățătura generației de acum, am făcut portretul lui Ioan Cârdei într-o conferință în fața elevelor dela liceul „Regina Maria“ din Dorohoi, în ziua de 25 Martie 1935, remarcând fapta bună săvârșită de „Făț-Frumos“ atunci când a încurajat și încurajează după dreptate un real talent.

Econ. D. Furtună

Gvera lu cral'u gărcichî ¹⁾

(Text istroromân)

Fost=a cral'u gărcichî ăń Cojl'ac. Ța vote l'entimeit=a gvera, țela gărcichî, lu nepriatel'u. Gărcichî vut=a balotele de ărpe e nepriatel'u vut=a balotele de iațal. Nepriatel'u fost=a ăń Cărșan. Din Cărșan, sus ²⁾, tucit=a deșile, ma din Cojl'ac n=a putut tuci. Pac nepriatel'u trupele zgaciat ³⁾ =a cătra Cojl'ac. Țela din Cojl'ac vut=a slabo soldaț. Acmoce cela gărcichî cral' n=a știvut vechî ce va fațe, nego facut=a vreda ucide o vache. A vo vreda oderit și hitit=a budilele fare. Pac cea vache nespit=a=vo de grăv ăń tărбуh și hitit=a=vo ăńtru se case e ie, cral'u, cu se mul'are și cu se minister lat=a sachi se bavul' ⁴⁾ de zlate și scapat=a chia.

Căńd s=a sgărnit trupele ăń Cojl'ac, nepriatel'u flat=a che=i cea vache nespit=a de grăv. Țela ieneral căńd cea a flat, ie lu sele trupe: — Noi moren nazat ne retirei che a lor blaghe ăńaru ce munca dosti, e noi n=aren ce munca. — Și Ța vote grego gărcichî s=a povărńit nazat pre se cral'evn'e și dobăńdit=a gvera (ali voisca) cu cea brente de grăv cea pus ăń cea vache.

¹⁾ *Gărcichî* = din Grecia. Sufixul cichî (cici) este egal cu sufixul slav schi (gărschi).

²⁾ *Sus*, prepoziția de (sus).

³⁾ *Zgaciat=a* din ital. scacciare = a goni, a da afară.

⁴⁾ *Bavul'* din ital. baule = cufăr, geamandan.

Uate vote grego cojl'acu¹⁾ cațat=a bate cu franțezu. Acmoce grego s=a ciuda aparat. Fost=a tare²⁾. Ma franțezu l=a primagheit³⁾ vechi. Pac verit=a ocī, pre țesta pemint, ăn Noselo și palit=l'=a ca= sele. Pocle mes=a ăn Bol'un. Nușcarl'i ūom din Bol'un zis=a lu nostre trupe che ie re gvera dobândi far de un tir face. Și s=a grumbo nmeștit, roba restărzeite pus=a pre sire, pus=a pre sire bisaghele ca și pecl'eru și mes=a ăn Țerovl'e, cătra țela nepriatel'u, cătra franțezu. Când ie verit=a cătra a lor trupe, ța vote ie ăntrebat=a ca și obogaru ceva za munca. Și ie cuvinte lu ministru, lu franceschi și lu sel' soldaț: — O, zice, voi za șto mejeț tuci frați ur ūatu? Toț ăste fraț ăn Domnu! — Ța vote lasat=a franțezu voisca și balotele ăn buraic, ăn Pazen și mes=a ăn se pemint, ăn Franția cu sele trupe. Și inche și ūastez ăi cela cup de balote cu ce s=a batut.

Villa=Nuova 4 Iunie 1932

Auzită dela Ioje Iadreschichī de 73 de ani,
analfabet, Nrul casei 4.

Traian Cantemir

Pantalonii

În mansarda lui din dosul poștei, pictorul lucra de zor. Cu că= meșoiul de noapte slobozit peste pantalonii vechi, lucra la niște schițe din ultima vilegiatură. Soarele de Iulie dădea crud prin geamurile mari, producând pitorești efecte în interiorul cam neglijat. Pe mindirul spart cearceaful de americă gălbuie se mototolise și paele=și țipau luciul auriu; un covor ros căzuse pe podea împreună cu o haină de catifea și o borsalină cu borduri mari de=asupra. Pe podea, înșirate pe lângă pereți, pensule, cartoane, bucăți de pânză, ibrice, cratițe și farfurii. Pe o masă ovală, de modă antică, se mai vedeau rămășițele unui „prânz regal”: coji de pâne și de ouă, fărămături de brânză și sâmburi de măsline.

Pictorul lucra, dar fața lui arăta o mare nemulțumire. Nimic nu=l înșenina. Cartoanele treceau pe stativul din față și, odată ter= minate, erau aruncate cu ciudă. Pe la patru îl vizită prietenul Lică.

¹⁾ *Cojl'acu* = din Cojl'ac. Derivație afixală ca și la gărcichī.

²⁾ *Primagher* din ital. *primeggiare* = a fi superior, a întrece pe alții, a avea întâietatea.

³⁾ *Tare* ca și 'n dacoromână, tare : puternic.

— De ce le-ai aruncat jos ? — întrebă el. Apoi, după ce le ridică la perete : — Știi c'ai lucrat admirabil ?

— Ți s'o fi părând fie ! Da . . . ia'ntoarce-te cu spatele la mine ! . . .

Prietenul se răsuci. Pictorul îi ridică surtucul cam lung și-i cercetă dedesuptul . . .

— Știi că ai pantaloni buni ? . . . Aș avea nevoie de ei pentru de-seară ! Uite colea ! . . . — și-i . . . arătă o scrisorică. — Asta-i prinț al banului ! Aș petrece de minune . . . aș mânca . . . Privește și tu . . . dacă se poate ! . . . — Se sculă și-i arătă ruptura . . .

— Nu ! . . . Prea sunt . . .

— Am cercat să-i petecesc, dar nu mai ține stofa !

— Dacă aș avea o lescaie, ți-aș da să-nchiriezi o pereche, dar . . . — făcu un gest din umeri. — Dacă-ți vin, eu sunt gata ! Cearcă-i ! . . . —

Erau însă prea lungi în picioare și strâmți la betelie.

— Măi . . . și când mă gândesc la icrișoarele negre și la șam-panie ! . . . Îmi vin nebunelele ! . . . Să muncești ca un rob și să nu-ți poți câștiga o pereche de pantaloni . . . Ptiu ! . . . Fire-ar adracului de artă ! . . .

— Măi Sică, știi ce ? . . . Ai doară un pardesiu prezentabil !

— Nou, mă ! . . . Ce l-am purtat ? . . . O iarnă și-o primăvară ! —

Și ca să-și dovedească spusa, îl și luă din cui.

— Sigur ! . . . Asta-i haină faină ! . . . Leit redingotă ! . . .

— O'mbraci pă d'asupra !

— Crezi că n'or cunoaște ?

— Ei și ? . . . Ce ! . . . Te cheamă ca să-ți admire croiala panta-lonilor ? . . . Artistul trebuie admirat pentru meșteșugul lui divin, nu pentru . . . munchea pantalonului ! . . . Noi suntem oameni excepționali și putem ieși din uzanța lumii ! Pentru că noi nu suntem haine, ci suflete distinse !

— Știi că ai dreptate ? . . . — Și ca să-și arate hotărîrea, izbi cu pumnul în masă.

Seara se'nființă la palatul lui Bogdan Pitești. În mijlocul unei lumi de extraordinară eleganță, apariția unui om îmbrăcat cu pardesiu încheiat cu grijă, în plină lună a lui Cuptor, produse și mirare și interes.

— Desbracă-te dragă ! — stăruî gazda.

— Nu se poate, cucoane ! . . . — hotări musafirul.

— Poate că ești răcit . . .

— Ba de loc ! — întrerupse pictorul. — Sunt ce sunt și nu vreau

s'ascult de legile societății D=voastre! Dacă mă vreți așa, bine!...
Dacă nu... Ușa e a mea!... — Și, hotărît făcu stînga'mprejur.

— A!... Vrei să fii original?! — Și Bogdan Pitești rîse cu
poftă — Bravo, prietene!... Asta=mi place!... Fii binevenit!

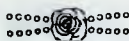
O duzină de mâni se'nfinseră.

— Știi că e simpatic tipul?... — Șopti cineva din rîndul doam=nelor...

Peste un ceas „originala apariție” îi fermecase pe toți. La prînz fu pus în capul mesei între două superbe reprezentante ale sexului neurit

Și au trecut ani de=atunci. Talentul și munca l=au ridicat pe Lică în admirația metropolei care e patria tuturor artelor: Parisul. Măestrul Sică nu mai iese din pantalonii puși pe muchea cușitului, dar în garderoba sa, pantalonii cari odinioară făcuseră garnitură cu un pardesiu, nici astăzi nu mai lipsesc. Atît de mult ține la ei pînă și conifa Lia, nurlia soțioară a marelui măestru...

Mihail I. Pricopie

BOCET

Tată, tată, tătucuță

Un'te duci, dragă tătucă,

În ce țară minunată

Și de nimeni căutată;

În ce țară'nșelătoare

Și'napoi ne'ntorcătoare...

Bucură=te, țințirim,

Roadă bună=ți răsădim!

N'o sădim să înflorească,

O sădim să putrezească;

N'o sădim de înflorit,

O sădim de putrezit

Dragilor mele mînuțe,

Nu=ți mai face=amu trebuțe!

Dragilor mele sprincene,

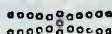
Cum îți crește buruiene!

Și blajinii ochișori

Cum or crește bozișori¹⁾!

Auzit în Ostrița (jud. Cernăuți) la 4 Nov. 1927 de

Octavia Lupu=Morariu

¹⁾ Derivat din *boz* (= buruiana *sambucus ebulus*).

Din înțelepciunea Sfintei Scripturi

Dulce este bărbatului pânea înșelăciunii, dar la urmă cu prun=diș se va umplea gura lui (Proverb. 20, 17).

Cel lacom toată ziua numai în poște o duce (Prov. 21, 26).

Omul nelegiuit are căutătura obraznică (Prov. 21, 29).

Cel ce pe săraci miluește împrumută pe Dumnezeu (Prov. 19, 17).

Săracul este urit chiar de vecinul său, dar nenumărați sânt pri=etenii celui bogat (Prov. 14, 20).

Casa celor nelegiuiți se va dărâma, iar bordeiul celor dreți va înflori (Prov. 14, 11).

Inel de aur în râțul porcului e femea frumoasă și fără de minte (Prov. 11, 12).

Femeia cinstită e cunună bărbatului, iar cea aducătoare de ru=șine, ca putregaiul în oasele lui (Prov. 12, 4).

Mai bun e cel nefalnic care are hargat, decât mândrul care n'are pâne (Prov. 12, 9).

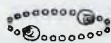
Temerea de Dumnezeu înmulțește anii, iar zilele celor nelegiu=iți se scurtează (Prov. 10, 27).

Mila și adevărul nu te părăsească : leagă-le împrejurul gâtului tău ; scrie-le pe tabla inimii tale (Prov. 3, 3).

Precum vântul nu-l poți stăpâni, precum nimeni nu-i stăpân pe ziua morții sale, precum nici o mântuire nu-i în război, așa nici ră=utatea nu va scăpa pe cei ce-o fac (Eclesiastul 8, 8).

Poate Etiopianul să-și schimbe pielea, au pantera petele sale ? Aunci veți putea să faceți bine, voi cei ce v'ați deprins la rele (Ie=remia 13, 23).

Spicuite de Preotul Mihai Reguș

ULTIMA RUGĂMINTE, ULTIMA !

Ultima dată sunt rugați să ne achite abon. dd. : *Mihai Boldur* dir. gen. silv. Cernăuți (pe 1933—1935); *Dr. Dim. Marmeliuc* prof. univ. și primar de Cernăuți (pe 1933—1935); *Păr. Leon Roșca*, paroh Opișeni (pe 1933—1935); *Prefect Gh. Vântu* Cernăuți (pe 1933—1935).

Revista „Făt=frumos

CÂNTECE

Pe cea luncă, în zăvoi *Măi bădiță, bunule,*
Badea=i sângur lângă oi, *Bunule, nebunule,*
Și gândesc atunci în mine : *Lasă mpăcăciunile,*
— Doamne cât ar fi de bine *N'asculta minciunile ;*
Să=fi fiu fluier, măi bădiță, *Că minciuna=i totdeauna*
Să mă fii tot la guriță ! ... — *Da mândruța=i numa una !*

Din comuna Ostrița (jud. Cernăuți) culese de

Octavia Lupu-Morariu

CTITORII NOȘTRI

Iar la decenarul său jubileu, *Făt-Frumosul* nostru se închină cu osebită recunoștință acelor care, chiar dela apariția noastră (1926) s'au prins și au rămas abonați ai noștri, abonați de 10 ani de zile deci, — următorii *Ctitori* ai revistei „Făt=frumos“ : *Artur Apati*, avocat și prefect de Storojineț ; *Aurel Barbier*, profesor București ; *Radu Băcu*, prof. Cernăuți ; *Dr. Minodor Bendevschi*, notar public Rădăuți ; *Ilarion Bereznițchi*, prof. Suceava ; *Ioan Bilețchi*, dir. de bancă, Cernăuți ; *Dr. Alexandru Bocănețu*, prof. univ. Cernăuți ; *Dr. Isidor Bodea*, director de spital Cernăuți ; *Fabian Bodnărescu*, preot Mănăstirea Galata-Iași ; *Lazar Bolohan*, paroh Jucica=Nouă ; *Eugen Botezat*, dir. școl. Suceava ; *Traian Cantemir*, profesor Hotin ; *Dr. Mardarie Cerlincă*, bibliotecar la Univ. Cernăuți ; *D=na Dr. Livia Cionca*, medic Cluj ; *Ioachim Ciuntuleac*, Consilier Curte de Apel Cernăuți ; *Tiberiu Crudu*, Botoșani ; *Dr. Silviu Dimitrovici*, dir. gen. silvic Cernăuți ; *Ilie Doboș=Boca*, revizor școl. Suceava ; *Alex. Dulgheriu*, dir. școl. Țețina=Cernăuți ; *Matei Fait*, farmacist Cernăuți ; *Dr. Christea Geagea*, prof. univ. Cernăuți ; *Dr. Corneliu Gheorghian*, Consil. Curte Casație București ; *Vasile Ghiuță*, Storojineț ; *Teofil Gramatovici*, dir. gen. Cernăuți ; *Ioan Hanscu*, Cernăuți ; *Păr. prof. Erast Hostiuc*, Cernăuți ; *Mihai Ilica*, prof. Chișinău ; *Dr. I. I. Iliescu*, insp. gen. veterinar. Cernăuți ; *Emanuil Iliuț*, director Cernăuți ; *Teofil Ivanovici*, inspect. silvic Revna=Cernăuți ; *Procopie Jitariu*, prof. Cernăuți ; *Gh. T. Kirileanu*, Piatra-

Neamț; Păr. prof. *Nicolaie Lazariuc*, Cernăuți; *Numitor Liteanu* avocat Cernăuți; *Dr. Vasile Loichiță*, prof. univ. Cernăuți; *Dr. Petre Luța*, avocat Cernăuți; *Dr. Isidor Miclea*, dir. în prefectura Suceava; *Vasile Mitric*, dir. școl. Liuzii-Humorului; *Dr. Aurel Morariu*, avocat etc. Cernăuți; *Dr. Victor Morariu*, prof. univ. Cernăuți; *Vasile Olinici*, reviz. școl. Părteștii-de-Jos; *D=na Valeria Clain=Oprescu*, Hotin; *Ștefan Pavelescu*, prof. Suceava; *D=na Eufrosina Petrescu*, Cernăuți; *Petru Petrescu*, admin. spitalului Suceava; *Ion N. Popescu*, învățător Ștefănești, jud. Vâlcea; *Ioan Putnic*, Mesici (Jugoslavia); *N. N. Răutu*, prof. Botoșani; *Dr. Sim. Reli*, prof. univ. Cernăuți; Păr. *Leon Roșca*, Opișeni; *Dr. Cristea Saco*, avocat Suceava; *Ștefan Scalat*, dir. gen. Cernăuți; *Dionisie cav. de Sorocean*, prof. Rădăuți; *Vasile Stănescu*, dir. școl. Suceava; *Dr. Nic. Tcacu=Albu*, prof. Cernăuți; *Virgil Tempeanu*, lector univ. München (Germania); *Elvira Valuca=Torouțiu*, București; Păr. *Mihai Totoiescu*, Vatra-Dornei; *D=na Eugenia Ucraineț*, dir. școl. Bosanci; *Alex. Ursu*, președ. soc. „Mes. Rom.” Cernăuți; *Gh. Vântu*, avocat și prefect de Cernăuți; *Alex. Vasiliu*, învăț. Tătăruși (jud. Baia); *Ioan Vicoveanu*, dir. școl. Vicovul-de-Jos; — și singura instituție: Liceul real ort. Nr. I (azi „Mitropolitul Silvestru”) condus de d-l director *Alexandru Vitencu*, Cernăuți. — Cinstesc acestor generoși pionieri culturali și cea mai sinceră urare din parte=ne ca să=și putem sărbători ca *Răs=Cititori* ai revistei „Făt=frumos” la jubileul nostru de 20 ani în 1945! — Revista „Făt=frumos”.

PENTRU BUSTUL S. FL. MARIAN

La subscripția rev. „Făt=frumos” au mai contribuit: d. *Radu Băcu*, prof. Cernăuți și d. *Atanasie C. Bălăcescu*, profesor Brașov câte 100 lei. Deci suma integrală a subscripției noastre: **2.400 lei**. Vivat sequeus!

CEZAR PETRESCU : L U C E A F Ă R U L

La scurt interval de timp, literatura noastră are fericitul prilej să înregistreze al doilea roman Eminescu : «Luceafărul» d-lui Cezar Petrescu.

Alăturarea acestui din urmă celui al d-lui Lovinescu este inevitabilă, tocmai succedând unul altuia atât de repede și fiindcă deocamdată — sperăm, căci subiectul oferă încă multe motive de bogată inspirație —, de-ocamdată deci, sunt numai două. Alăturare, din care «Luceafărul» se înalță biruitor.

Meritul acestor cu totul noi preocupări la noi, credem că nu greșim, atribuindu-l în parte d-lui Călinescu, care a deschis oarecum calea spre înlănțuirea fanteziei cu realitățile desprinse din tot ce s'a scris până acum de istoriografi și, în timp recent, din prețicase documente asupra vieții Luceafărului poeziei și gândirii românești.

Dealtfel, d-l Cezar Petrescu a mărturisit cândva, într'un interviu, în acest sens.

D-l Cezar Petrescu, evident, s'a lăsat subjugat intens de întreaga operă a poetului, a căutat înapoi să intre din nou ca magnetizat și cu impresionabilitatea omului matur, în vraja fiecărei pagini eminesciene, și a studiat profund toate momentele vieții poetului, înainte de a-și începe romanul care pare să fie el adevăratul monument ridicat slăvirii nemuritorului poet.

Pe când d-l Lovinescu intră direct în tinerețea poetului, folosind mijloacele disponibile și care datează numai din acea epocă, d-l Cezar Petrescu începe din copilărie, creează mediul moldovenesc cu toate caracteristicile timpului, viața în familia Eminovici, cu severul, ba chiar uneori nedreptul căminar Gheorghiiță, ambițios și inteligent însă, cu firava și blajina Raluca, mama poetului, cu visătoarea copilă precoce Harieta.

De sigur că și d-lui Cezar Petrescu i-au stat la îndemână atâtea pagini revelatoare din unele documente, de pildă scrisoarea poetului către tatăl său, trimisă în primăvara 1874 din Berlin *), cât și alta din 1880/81 **), de unde a conturat figura aspră, neîndurată, rudimentară a tatălui Eminovici.

Bogata putere de imaginație a scriitorului autentic, îl poartă pe copilul Mihai pe drumuri lungi de țară, încadrate de câmpii dogorind mireazma grânelor, îi ridică ochii visători asupra merilor în floare, asupra norilor grei, amenințatori a furtună, îl apleacă gânditor peste oglinda limpede a izvoarelor de pădure, îl pierde în desimea întunecată a codrului, preludiind astfel în desăvârșit farmec pe viitorul poet rătăcitor și legat *dureros de dulce*, de eternul șopot al naturii, de mereu schimbătoarele ei peisagii.

Imprumutând însași poezia eminesciană, cuvinte și licențe chiar, evocă mediul plin de vis și romantism în care a crescut și s'a desvoltat până la înălțimi Dumnezești, sufletul copilului Eminescu, făcându-te să vezi aieva din cât farmec s'a născut poezia lui, păstrat de subconștientul sensibil ca și cutia celei mai de preț viori.

*) Vezi: I. E. Torouțiu, *Studii și Doc. Lit.*, vol. IV, pg. 119—120.

**) Idem, *ibid.* pg. 140—141.

Împletește apoi viața celor pe cari îi cunoaștem doar din tot ce au ajuns fiecare, cu atâtea și nenumărate întâmplări de zbucium, de dureri, alteori cu scene intime și pline de farmec, dându-le uneori și o ușoară nuanță de umor.

Iată cum acest roman Eminescu va deveni popular, spre deosebire de celălalt, al d-lui Lovinescu, care se petrece aproape în întregime în saloanele femeii poete, în mediul de intelectuali ai vremii și se rezumă la caracterizările câtorva figuri istorice.

D-l Cezar Petrescu clădește cu pasionată migală, cu dragoste adâncă pentru subiect, epoca în care s'a putut desvolta poetul fermecat de trecutul istoric al neamului său.

Anii de școală dela Cernăuți, în tovărășia unor nume devenite și ele istorice în Bucovina, vârsta neștiutoare și zburdalnică a acelor elevi în cari creștea odată cu ei, sentimentul de mândrie valahă, îndârjiți de disprețul unui director Wolf și al colegilor «subțiri», cât și ocrotit și cultivat de profesori ca Arune Pumnul, toate aceste prețioase adevăruri sunt prinse subtile și cu intuiție de autor, plămuid din frânturi, continua curgere a vieții.

An de an, în școală, fugar, pe drumuri cunoscute și necunoscute, mânat de un tainic neastâmpăr, îl vezi pe micul Eminovici înălțându-se, mlădiță tânără, spre viață, ducând cu el peste tot setea neistovită de vraja graiului cuminte și plin de poezie al poporului.

Reînvierea aspectelor variate ale acelor vremuri, a specificului fiecărei provincii în port, îndeletniciri, limbă, frământările de prefaceri obștești ici, dincolo înfruntarea apăsării de oțel a străinismului, vremurile de fericit elan pentru reprezentațiile celor dintâiu trupe «principătene», care prin acele locuri mai trăiesc în amintirea câtorva vechi

idealiști ; aceste amănunte dau romanului colorit viu și fermecător, cât și preț de cronică veche, asupra căreia te apleci cu evlavie.

În ritm tineresc, cu binecuvântarea darului de povestitor, autorul își trece lin eroul din copilărie, la vârsta nelineștelor primăvăratice. Ultimele peripeții romantice în trupa Pascali, încheie volumul.

Cu nerăbdare justificată așteptăm continuarea și desăvârșirea acestei mărețe opere, mândrie a literaturii românești.

E. Valuca

JUNIMISM — SĂMĂNĂTORISM

Fenomenul eminescian în poezie și iluminare politică, cel al lui Creangă în proză, a dat Junimii amploare de epocă. Fără de acești doi ilustratori, direcția critică nu s'ar fi putut afirma, deoarece n'ar fi avut puncte de razim pentru acea ce trebuia să însemne o literatură națională.

Venind dela «*Vatra*» (1894—1896) încarnatului junimist *I. Slavici* și răsvrătitului *I. L. Caragiale*, *G. Coșbuc* împreună cu *Al. Vlahuță*, a cărui «*Viață*» se stinsese în acelaș an ca și focul din «*Vatră*», întemeiază la sfârșitul anului 1901 (2 Dec.) revista «*Sămănătorul*» și crează astfel linia de unire între ideile marilor precursori și uriașa putere constructivă a lui *N. Iorga*.

După războiul *independenței* (1877), după instituirea *regalității* (1880), după moartea spirituală a lui *Eminescu* din cea dintâi întunecare a sa (1883), după dispariția lui *Creangă* (1889) și cea a lui *Alecsandri* (1890), clasa conducătorilor și cărturarilor părea că e stoarsă de vlagă și că dăduse tot ce o generație sănătoasă putea să dea în cei mai viguroși ani. *Titu Maiorescu* însuși modificase scara intereselor așezând politica înaintea literaturii — finalitate care dealtfel nu apare singuratică în istoria civilizației. Și ceea ce nimeni n'ar fi putut bănui vr'odată : chiar *Iacob C. Negruzzi*, care a fost și rămâne până la sfârșitul vieții un apolitic și un profund desgustat de ceea ce se numea politică,

cedează conducerea revistei «*Convorbiri Literare*» lui M. Dragomirescu, fostul elev al lui Maiorescu.

După un scurt popas la «*Convorbiri Literare*», M. Dr. încearcă să grupeze în jurul propriilor «*Convorbiri*» (cu adaosul ulterior «*Critice*»), talente risipite în cenacuri mărunte. Cu excepția criticei conducătorului, nu totdeauna obiectivă, revista se impune și se susține, timp de patru ani, mai mult prin ceea ce dedeau colaboratorii și prin eleganta ținută tehnică. Directorul ei evadează apoi în Empireu pentru a polemiza acolo cu Maiorescu și alții, pierzându-se în cele din urmă prin nebulosa atributelor psiho-fisice și fisico-psihiice.

În bilanțul aniversării de 60 ani a lui M. Dragomirescu, *Perpessicius* închidea principiile criticului în formula strânsă și clară: «autonomia operei literare, condescendența critică cu care trebuiește întâmpinată, puritatea verdictului, neinfluențat de considerații din afara personalității artistice a scriitorului»².

Dar, M. Dragomirescu, în enunțarea teoriilor sale, uita că timpul avea să-i aducă în laborator, pentru disecare, acea creație a scriitorului care se naște numai în vârsta de maturitate a unui popor: *romanul*, «care se poate înfățișa ca formă artistică abia atunci când literatura și viața națională s'au dezvoltat puternic prin numeroasele evenimente istorice și culturale a'e multor secole. Când din acest timp înaintat privim în trecutul unui popor, unde orice fantezie se revarsă în *forma strânsă a versului*, ni se pare că versul era singurul mod de expunere în acele împrejurări și găsim că acea formă a fost deosebit de elegantă și laudabilă. În realitate însă lucrarea scriitorului epic modern, al cărui material lingvistic se orânduește în *proză*, a devenit

2) *Perpessicius*, Mențiuni Critice, seria a II-a, pg. 264. Edit. Fundațiilor Regale, București 1934.

cu atât mai viguroasă, cu cât posibilitățile națiunii de a zugrăvi, prin limbă, viața lăuntrică a omului sunt mai bogate. Căci, istoria literaturii în cel mai înalt înțeles nu este altceva decât expunerea istorică a puterii fiecărei epoci de a da expresie prin cuvânt a ceea ce produce cea mai puternică emoție».³

Despre apariția romanului românesc înainte de războiu se poate vorbi numai cu multă rezervă. În conferința sa de la Radio din 17 Sept. 1935, *Perpessicius* spunea foarte sugestiv că «cinci degete dela o singură mână sunt prea multe pentru numărarea operelor acestui gen epic, apărute înainte de război», iar *Ionel Teodoreanu* într'un expozeu asupra romanului românesc dinainte de 1920, explica în aula Fundației Regele Carol I fenomenul apariției târzii a romanului nostru în sensul teoriei lui Gustav Freytag asupra genezei romanului. Pornind din fasa embrionară a «*Ciocoilor vechi și noi*» (1862) de *Nicolae Filimon*, romanul trece la surprinzătoarea trilogie a lui *Duiliu Zamfirescu* («*Viața la țară*», 1894; «*Tănase Scatiu*», 1896; «*În războiu*», 1897), pentru ca «*Sămănătorul*» să înceapă deschiderea căilor spre romanul modern, prin *Sadoveanu* («*Șoimii*», 1904; «*Floare Oșilită*», 1905) și *C. Sandu-Aldea* («*Două Neamuri*», 1906); apoi, imediat după război, la 1920, *Liviu Rebreanu* dăruiește literaturii românești cel dintâiu roman de factură europeană «*Ion*», care a devenit în acelaș timp și semnificație pentru locul unde se găsesc izvoarele de inspirație și unde s'au petrecut într'adevăr cele mai mari evenimente istorice, subliniate tot de romancierul Rebreanu prin ultima și cea mai puternică a sa creație «*Răscoala*». Și tot din realitățile noastre, din profunda spiritualitate românească s'a înălțat văzului și admirației tu-

3) *Gustav Freytag*, *Gesammelte Aufsätze*, S. Hirzel Leipzig.

turor «*Luceafărul*» lui Cezar Petrescu. După ce a elogiat «*Bătrânii*» lui Emil Gârleanu, iată-l pe M. Dragomirescu nevoit să epuizeze epitetele de recunoaștere a lui Ionel Teodoreanu, care prin romanul «*Medelenilor*» învăluți în parfum și poezie ne înfățișează lumea bătrânilor cari se duc și a generației care se ridică, trăește și umblă alături de noi cu toate calitățile și defectele.

După retragerea lui M. Dragomirescu dela conducerea «*Convorbirilor Literare*» (1893—1897), timp de un an îngrijește de apariția revistei *N. Petrașcu*, autorul cunoscutelor monografii Eminescu, Alecsandri, Bolintineanu, Grigorescu ș. a. și directorul revistei «*Literatură și Artă Română*» (1896—1908). La 1899 a fost ales pentru direcția «*Convorbirilor Literare*» Ioan Bogdan, care în curs de șapte ani (până la 1906) «a căutat să ducă mai departe această revistă, fără să se abată dela principiile sănătoase ale fondatorilor ei»⁴. Urmașul lui I. Bogdan a fost Simeon Mehedinți, cel mai sincer adept al lui T. Maiorescu, până în anul 1924, când conducerea se încredințează lui Al. Tzigara-Samurcaș.

Nu s'ar putea spune că revista și-ar fi renegat vreo odată principiile sau schimbat programul. Dela 1890 însă se ridică generația nouă a viitorilor Sămănătoriști și revista devine neîncăpătoare pentru varietatea problemelor impuse de vremurile noi și bogăția materialului din partea colaboratorilor tot mai numeroși. N. Iorga își publică cele dintâi studii de istorie literară în «*Convorbiri Literare*», iar pe timpul direcției lui Ioan Bogdan, acesta îl invită în cutare seară, să vină la el negreșit, «pentru că vin și câțiva junimiști, cărora să le mai tragem un bairac împreună». Tineretului îi crescuse aripi și pornise să sboare pretutindeni și

4) Ioan Bogdan, în «*Conv. Lit.*», 1906 XL 1160.

să-și clădească propriile cuiburi. *A. D. Xenopol* a fost printre primii junimiști care simțind că nu mai poate încapa în cadrul «Convorbirilor Literare», și-a întemeiat la Iași, în 1888, revista «*Arhiva*». «Societatea științifică și literară» se organizează după modelul «Junimii» și-și începe activitatea, ca și aceasta, cu ședințe, conferințe și cursuri libere. *N. Petrașcu* are și el propria revistă. Foștii colaboratori ai «Convorbirilor Literare», mai asiduu *Al. Vlahuță*, rezervat *G. Coșbuc*, după câteva încercări pe cont propriu, încep la finea anului 1901 tipărirea revistei «*Sămănătorul*», cu concursul înțelegătorului ministru liberal *Spiru Haret*. În acest timp *N. Iorga* publică articole de critică și istorie literară și ori unde apar paginile sale pline de nerv, trezesc admirație sau resentimente.

Pășește 'n țarină sămănătorul
 Și 'n brazdă neagră, umedă de rouă
 Aruncă 'ntr'un noroc vieață nouă,
 Pe care va lega-o viitorul...

Versurile lui *Vlahuță* sintetizează în formă poetică lupta literară și culturală a curentului sămănătorist, pentru trezirea păturii conducătoare din snobismul xenofiliei exagerate până la renegarea limbii și dispreț pentru declasata clasă țărănească. Și această sinteză culminează în causticul vers al celebrului rechizitoriu «1907» :

„Încăi țărani sburdă pe la sate“.

Pericadele istorice reprezintă etapele eforturilor naționale, concretizate printr'una sau mai multe personalități, spre care converg toate aspirațiunile unui popor, pentru ca trecând prin ființa purtătorilor de ideal, să se înapoeze purificate și luminate spre masele, de unde s'au născut.

I. E. Torouțiu

TITU MAIORESCU INEDIT

de I. E. Torouțiu

I

Dintre numeroasele pagini, cari își așteaptă rândul să fie integrate în colecția de Studii și Documente Literare, smulgem scrisoarea lui *Titu Maiorescu* adresată surorii sale *Emilia*, măritată *Humpel*, și o dăm cetitorilor revistei «*Făt-Frumos*».

Ea face parte dintr'un grup de 26 scrisori, toate în limba germană, pe care ni l-a încredințat prietenul *Gh. T. Kirileanu*.

Din cuprinsul acesteia vom reține două informații, în aparență surprinzătoare prin noutatea lor : *Emilia* — scriitoare, *Titu Maiorescu* — poet.

Nu ne miră însă întrebarea lui *Maiorescu*, dacă soră-sa a mai scris ceva (un roman, nuvele, poezii sau vre-o lucrare de pedagogie), iar reflecția că activitatea scriitoricească este singura care rămâne și-ți dă suprema satisfacție în vârtejul amețitor al vieții, înseamnă însuși sensul propriei sale vieți. Și îndemnul lui *Maiorescu* către *Emilia* de-a continua să scrie, găsește explicație logică, deoarece istoria literaturii identificase încă din secolul trecut în E.[milia] M.[aiorescu] pe traducătoarea dramei «*Moartea lui Wallenstein*», din trilogia lui *Schiller*. Apoi, am mai bănuî că de pe urma *Emiliei Maio-*

rescu trebuie să fi rămas și alte lucrări în manuscris și că în cele din urmă totuși vor ieși la iveală.

Cât privește poezia lui Titu Maiorescu «*All und Nichts*», îndeletnicirea criticului în această direcție o cunoaștem și de aiurea. Maiorescu trebuie trecut printre cei dintâi traducători ai lui Goethe, din Junimea. Se știe că fiica lui Maiorescu, Livia măritată Dymzsa, care trăește în Lituania, moștenitoarea manuscriptelor lui Maiorescu, păstrează între altele vre-o 40 caete, cari cuprind, «Insemnările zilnice» ale părintelui ei. În anii 1865 și 1867 s'au găsit două poezii și câteva aforisme traduse din Goethe, reproduse de *Convorbiri Literare*, cu prilejul aniversării centenarului dela moartea lui Goethe (1932 pg. 279).

Punctul de plecare în poezia lui Maiorescu «*All und Nichts*» este sentimentul erotic, punct de plecare și pretext numai, pentru adâncire într'o pesimistă filosofie a vieții, care, poezie și viață, sfârșește prin înțelegerea că tot ce-i trecător, nici nu există...

Dacă printr'o farsă literară creația s'ar atribui olimpiianului dela Weimar, nu credem că s'ar afla cunoscător al celei mai profunde cugetări, în poezia germană, care să pună la îndoială veracitatea paternității.

Cărei dintre cele două femei din viața lui Maiorescu — Clara Kremnitz, Anicuța Rosetti — i se datorește inspirația ?

La 1876, când e datată această poezie, Maiorescu era căsătorit cu Clara, sora doctorului Wilhelm Kremnitz. Căsătoria lor n'a fost fericită, deși în împrejurări grele, când Clara, grav bolnavă, se supune

unei operații la Londra, Maiorescu dovedește profund devotament, luând parte până'n amănunte la toate fazele intervenției chirurgicale, și bucurându-se apoi de progresele lente ale convalescenței. Atunci suferințele sufletești ale lui Maiorescu egalează cu cele fizice ale soției sale. Firește, pentru un intelectual inobilat prin cultură, datoria nu devine merit, și dacă soția sa ar fi continuat să rămână bolnavă, avem convingerea că neînțelegerile familiare nu duceau la divorț. Nepotriviri mult mai mari, de ordin temperamental și poate și social l-au făcut pe Maiorescu să exclame: «Deutschland soll mich einmal in Ruh' lassen! In Ruh'!» Și «Deutschland» înseamnă aci: Mite Kremnitz, Clara Kremnitz, Wilhelm Kremnitz și alții... Se pare că resentimentele sale sunt de dată mai veche și că abia la 1885 s'au manifestat în indispoziții familiare. «Salutările și complimentele» trimise de Maiorescu prin Iacob C. Negruzzi «Anicuței» Rosetti la 1874 *), după 13 ani de așteptare, aveau să ducă la căsătoria în 1887 cu Anicuța Rosetti **), care ajunsesse la vârsta de 33 ani. Ana Maiorescu (17 Martie 1854 — † 28 Sept. 1914), «trăind în cugetul și pentru cugetul bărbatului, care, în desfășurarea culturii românești și a statului român, cuprinde un loc atât de precumpănitor, a fost mai aproape de istoria neamului nostru, de cât ori care alta dintre contemporanele sale.... Literatura română, începând cu vremurile lui Eminescu și sfârșind cu Cerna, și-a oglindit toate producțiile sale mai de seamă în mintea doamnei Maiorescu și a primit verificarea gustului său este-

*) Cfr. I. E. T. St. D. L. I. pg. 2.

**) Cfr. I. E. T. St. D. L. I. pg. 21.

tic. N'a fost operă de artă, n'a fost vibrație de sentiment literar și n'a fost îndrumare culturală, la care să nu fi luat o însemnată parte femeia care un lung șir de ani urmărise desfășurarea cursului de filosofie la Universitate și se împărtă-

TITU MAIORESCU

șise din toate gândurile și cetirile celui mai neobosit cugetător al generației trecute»^{*)}).

Iată pentru ce am înclina să credem că poezia este dedicată mai curând domnișoarei Anicuța...

^{*)} Ana Maiorescu, de S[imeon] M[ehedinți], în *Conv. Lit.* 1914 XLVIII 1066/7.

II.

*Bucarest, Sonntag**21 Nov. 1876*
3 Dec.

WOHLGEBORENE SCHWESTER,

Du bist ein goldenes Geschöpf. Du weißt, warum. Schweigen u. s. w. Inzwischen schreib ich dir doch immer ab und zu eine Zeile, um dir zu sagen, dass wir noch leben. Jetzt sogar niedlich und gemüthlich eingerichtet sind im neuen Hause. 1500 Bücher aufzustellen ist freilich eine Arbeit, hinter welcher Einem bald der Rest des Lebens gemüthlich erscheinen kann.

Bei diesem Bücherräumen sind mir zwei Dinge in die Hand gekommen, die ich dir beiliegend übersende: erstens, der alte Brief der Me Panayotescu, zweitens, wieder ein Gedicht von mir vom Juni dieses Jahres. Du weißt, dass ich alle 5 Jahre einmal Reitübungen auf Pegasus vornehme.

Ich wäre sehr beruhigt, wenn Du mir mal auch eine Zeile schriebst, die in gedrängtester Kürze mir sagte: wie viel zahlende Schülerinnen Du hast? Ob du überhaupt noch dieses schwere Jahr mit deiner Anstalt durchexistiren kannst?

Bist du schon mal im Schreiben, kannst du mir gleich auch (aber dann werden es freilich mehrere Zeilen) mittheilen, ob du viel Manuscript von dir hast, «opera omnia», Roman, Novellen, Gedichte, Pädagogica, Phantasiestücke oder dergl. So was bleibt doch das persönlich Lohnendste in

diesem Schwindel des Daseins, und ich glaube dass
du dir diese Belohnung reichlich zugemessen hast
. . . . à défaut de l'autre.

Grüss dich Gott, TITUS

Immer in der heiligen Venusstrasse No. 19

III.

[După scrisoare, pe pagina a III-a, urmează
poezia]:

All und Nichts (oder weisst du einen besseren
Tittel? — Lebenstraum?)

Als ich dich wiedersah, war's klar:
Das Höchste was uns je beschieden,
Mir bot es Deine Liebe dar.
Der regste Geist, des Herzens Frieden,
Der Sinne endlose Begier
War wunderbar vereint in Dir.

Und weisst Du, wie uns da geschah?
Als hätt' ein Traum uns überkommen,
Rückt in die Ferne, was uns nah,
Das Jetzt ward mit dem Einst verschwommen,
Und in des Lebens Allgewalt
Wob sich des Todes Ungestalt.

Da blicktest Du verklärt zu mir:
Ich war nicht ich, Du warst nicht du,
Der Menschheit Pole waren wir,
Die sich berührt zu ewiger Ruh,
Und plötzlich wurde unser Sein
Zu reinem, wesenlosen Schein.

Das ist des Lebens letztes Wort!
Die Gegenwart ist schon vergangen,
Der Strom der Zeit reisst eilend fort,
Und wir am Ufer stehn und bangen,
Bis wir das Eine ganz verstanden:
Was je vergeht, hat nie bestanden.

10/22 Juni 1876

Vitrina cărții

Victoria Morariu, *A fost odată..., Povești bucovinene*, Biblioteca „Făt-frumos” nr. 3, Suceava 1933. — Cărțica aceasta nu oglindește realitatea fonetică a limbii. Tocmai din acest fapt își face deosebit merit lărgindu-și valoarea și întrând deadreptul în literatura artistică. Savurezi din plin poezia limbii în expresivitatea și muzicalitatea ei. E atâta pitoresc, plasticizare și ritm, încât cele patru povestioare, cuprinse în 30 pagini de format 32°, vin să se numere la puțină literatură populară de înaltă artă.

Motivele, cunoscute și altor basme, prezintă un caracteristic cuprins psihic impregnat de ambianța rustică regională ca cea a Pătrăuțului Sucevii, leagăn (cum a dovedit Leca Morariu) de neîntrecută poezie populară.

Povestea *Masa meselor*, bunăoară, e urzită pe acelaș motiv ca și *Omul milostiv* din colecția lui S. Teodorescu-Kirileanu, *Povești basarabene*, București, editura Cultura Națională, 1922. În versiunea bucovineană, eroul „fărmătură de sfântă năfură n’ar fi mâncat dacă nu i se tîmpla un străin să înceapă masa. Și pentruca să li se nimerească oricând câte-un drumeț ceva, zic ei: — Bre hai și=om ieși în calea drumeților, afară, la câmp! — Și nici c’o mai avut stare, ci=o ieșit la drumul mare, la șleah, de și=o făcut acolo așezare” (pg. 17—18). În cea basarabeană: „omul și=a făcut o lotcă bună și’ncăpătoare, și=a’nceput a trece drumeții prin vad¹⁾, care cum îi auzia că strigă de pe maluri, și fiecare=i ziceau câte=o badaproste și=i urau sănătate pentru facerea lui de bine; cât de=o mulțumită în bani, ferit=a sfântul” (pg. 167).

¹⁾ „la Nestru” = la Nistru.

În *Omul milostiv*, împrejurările ospitalității sânt caracteristice, dar nu atât de plastice și chiar dramatice ca în *Masa meselor*, unde eroul nu poate mânca fără mosafiri și dacă nu-i are, face „post-negru“. La S. Teodorescu-Kirileanu, eroul își „rătăuiește“ oaspetele, trecându-l în puterea nopții vadul Nistrului; la Victoria Morariu, eroul își salvează oaspetele dela înzăpezire: „își ie inima'n dinți și pernește

VICTORIA MORARIU căs. GRECU

* 22/VIII 1890, † 26 Mai 1923

în partea glasului celuia. Când colo, ce-i văd ochii? Un vârful de cușmă îngropată în troian: un biet drumet înecat în omăt și zănins“ (19). Iar finalul din povestea bucovineană se'mbracă într'o atmosferă de evlavie ca'n „Județul de apoi“ din frescurile dela Voroneț. Deci, aici coloarea etnic-regională bucovineană; în cealaltă poveste, coloritul basa-rabeau.

Hazul din „Când se sco-bește baba'n dinți“ se desprinde din fiecare gest, fiecare împrejurare. O variantă italiană, culeasă din părțile Florenței de scriitorul Vittorio Imbriani (1840 — 1882¹), are aceeaș desfășurare, dar ănu prea prezintă valoare artistică, deoarece momentele caracteristice se succed în color: „...una donninafece

una frittatina picchina picchina picchina, e la messe a freddare alla finestra. Passa una mosca e gnene mangia“ (V. Imbriani, *Novellaia fiorentina*, Livorno 1877, pg. 544). Se plânge comisarului care-i dă un ciomag să omoare musca vinovată. Comisarul cade însă victimă „bunătații“ sale, căci, așezându-i-se o muscă pe nas, femeia îi trage una, încât rupe nasul comisarului. — În povestea bucovineană, totul se desfășoară într'o serie de situații, care de care mai neașteptată: E Duminică și baba vrea ca să mai mânânce și ea „ca oamenii“. Gătește o friptură de gânsă. Dar, după așa friptură, e bine să te scobești, „boierește“ în dinți. Hai cu moșneagul în pădure după scobitori. În-

tâlnesc un calic și-i dau de grijă să nu le mănânce friptura, descriind amănunțit bordeiul lor și locul cu friptura. Se'ntâmplă contrariul și calicul, în loc de friptură, le aruncă „gâze“ în tavă. Întorși acasă, moșnegii, crezând că muștele le-au mâncat friptura, încep un adevărat măcel de „macohon“ împotriva „gâzelor.“ „Amu o găză, bâzz!, se așează pe nasul babei. Baba, nu să tacă, da încă i-o arată moșnea=gului cu degetul: — Niga! — Moșneagul: poc! cu macohonul. Ucide găza; da și baba!“ (15—16).

La fel, celelalte două povești, o bogăție reală de poezie.

Dar ceceace trebuie de subliniat și de reliefat pentru literatura populară în general este că nu motivul, nu fabulația (= istorisirea, povestirea), care se'ntâmplă să fie aceeași, în diverse regiuni, țări și chiar continente, merită toată atenția, — ci situațiile, caracterul particular al personajilor, cuprinsul psihic, — toate acestea strâns legate de vesmântul expresiv, căci expresia a veșnica minune a artei. Ba câteodată și'n literatura cultă. Anatole France, de pildă, n'a inventat aproape nimic din fondul scrierilor sale. Totuși transfigurarea operei cu personalitatea sa îl pune în șirul marilor scriitori-artiști.

A fost odată... aduce o bogată și variată poezie a limbii. Și, ca în adevăratele scrieri artistice, îți dai seama că aici limba curge vie, naturală; și subliniezi profunda observație a lui Benedetto Croce că „L'espressione e un tutto indivisibile; il nome e il verbo non esistono in essa, ma sono astrazioni foggiate da noi col distruggere la sola realtà linguistica, ch'è la proposizione“ (B. Croce, *Estetica come scienza dell' espressione e linguistica generale*, sesta ed. rivista, Bari 1928, pg. 159). De altfel adevărul acesta a fost reliefat de subtilii cunoscători ai realității lingvistice, independent de Croce. Astfel d-l prof. Leca Morariu atrage atenția în repetate rânduri asupra limbii vii care=și croiește drum în afara cadrelor gramaticale. Avem astfel vorbe devenite substantive, substantive adjectivizate, cari urmează chiar gradele de comparație ca și adjectivele; interjecții și vocative devenite verbe predicative, etc., etc.¹⁾ Astfel, urmând metoda d-lui Leca Morariu, spicuiem aceste expresii vii datorite intuiției și observației unui întreg popor.

Limba din *A fost odată...* e prinsă de Victoria Morariu în toată naturala și deplina viață a poeziei populare căci, în afară de povestași

¹⁾ Cf. pentru aceasta: Leca Morariu, *Pe marginea cărților I—IV*; minutorioasele note finale din *De=ale Cirebirilor I—IV*; Revista „Făt=frumos“ I pg. 203—209; „Făt=frumos“ II, pg. 203—207.

(ca acel *Bujor Ochinciuc* care a fost izvodit și de d-l Leca Morariu în *Dela noi*, folclorista a știut fericit să aleagă și momentele pentru povestit. De aici atâta spirit și atâta ritm care se transformă uneori în versificație :

mâncare=ați și voi răbdări prăjite,
că iacă noaptea=i pe sfârșite!... (pg. 11);

sau versificații *in nuce*: „Și cel de sus i-o agiutat că la urmă s'o'nsurat și fumeie și-o luat, drept de hirea și potriua lui“ (17); „tot iese din casă afară, și'n lung drumul mi-l masoară: nu se=aude, nu se vede om drumeț rătăcitor?“ (18); „Taci, măi, Ionică, taci, că iar scăpăm la colaci!“ (19)¹), „să ne bată Cel=de=sus, dacă lucru strâmb am spus.“ (20).

Încât poveștile acestea sânt strâns legate și de turnura frazelor cu muzicalitatea lor. Iar expresivitatea fășnește în afara legilor gramaticale.

Iată câteva cazuri de *sintaxă psihologică* semnalată și analizată de d-l prof. Leca Morariu²): „Și băietul, i-o fost mai bine aminte de vorba copchiliței...“ (pg. 9); „Că eu, numai gânsca voastră *mi-i în cap*“ (14); „Atunci Sân Petru — i s'o făcut milă, și-l ia cu gura pe Dumnezeu=Sfântul“ (24). Deci reliefarea regimului, accentuarea care=l califică drept un *factor agens*. Acelaș fenomen la G. Giuglea și G. Vâlsan, *Dela Românii din Serbia, Culegere de literatură populară*, Buc. 1913: „Da iei *le=a* fost tot cu strâmbu“ (pg. 356); „Păcat de soldatul care îi dă drumu împăratu fără arme la iel“ (360); sau P. Ispirescu, *Legende sau Basmele Românilor*, ediția N. Carțoian, Craiova 1932: „Ea, biet, nevinovată cum era, nici prin gând *nu=i plesnia* că întru aceasta era o viclenie...“ (pg. 138); „Acest *îm= părat* acum, *nu=i mai* era că nu poate avea mere aurite...“ (pg. 150); cf. și S. Teodorescu-Kirileanu, op. cit.: „Stați măi, i=a hocrnit năzdrăvanul, *aistai=i păcat* să-l tăieți“ (10); sau Al. Vasiliu, *Povești și*

¹) Cf. aceeaș sugestivă repetiție intensivă în G. Giuglea și G. Vâlsan, *Dela Românii din Serbia*, Buc. 1913, pg. 65, versurile 65—66:

Taci, stăpâne, taci,
Taci, nu blăstăma...

Ba versul din poveste e deplin căci are și rimă plină, nemaivorbind de expresivitatea locuției *a scăpa la colaci*.

²) Cf. Leca Morariu, în rev. „Făt-frumos“ An. I 1926, Indice pag. 203 și'n *Pe marginea cărților I*, Cernăuți 1928, pg. 5—6.

legende, Buc. 1928 : „iară *băietul*¹⁾, l-o lasat de strajă la poartă“ (pg. 240) etc., etc.

Și stilul acesta continuă mereu încins de focul vieții. Verbul e de-o reală vioiciune. Făcând uz de forma imperativă pentru indicativ, dă artistic și evocator relief raportului dintre idei : „Și dă-i și trage-i, pân i s'o lehametit de-atâta chirfoseală“ (28). La fel și la S. Teodorescu-Kirileanu, op. cit., 29 : „ș'a luat-o iar apostolește, și dă-i și dă-i din picioare...“ Uneori, țesutul verbal, exprimat prin imperative, interjecții și substantive, crează un adevărat dramatism : „Și dă-i și trage-i ! Bărbatul, zbughi ! pe ușă afară și amandea la Mândica ! Dos la față, de-i pălălăiau pletele.“ (26). Fuga e exprimată aproape cu aceleași elemente și'n colecția de basme italiene a lui Isaia Visentini, *Fiabe mantovane*, Torino—Roma, 1879 pg. 13 : „Tredicino gli toglie la coperta, e su per il camino, e via a gambe“.

Când verbul ar fi să lânzezească această repeziciune a expresiei, ideal al stilistului Odobescu²⁾, atunci estetica literară populară renunță la el, dându-ne fraza eliptică, virtuoasă tocmai prin elipticitatea ei : „Acolo numai femeia acasă“ (23) ; „Cât mi ți-i ziulica, tot cu sângeapul și cu litra și cu vadra“ (24).

La aceste virtuozități sintactic-stilistice se adaugă figurația crescută din adâncul limbii. Să notăm de-a rândul :

locuții : „Istui din margine i-am dat cu vârf și îndesar“ (27) (= l-am bătut țol, măr) ; „baba și moșneagul știu că și-o pus mânilen cap“ (15), locuție care-și are deplină corespondență și'n limba italiană : „Quando lu re la vitti acussì brutta, si misi li mani a li capiddi...“ (= Când regele o văzu atât de slută, își puse mânilen în păr [în cap]) (Letterio di Francia, *Fiabe e novelle calabresi*, Torino 1929 pg. 74) sau „veduto tale spettacolo, si mette le mani, ne'capelli e grida“ (Isaia Visentini, *Fiabe mantovane*, Torino—Roma, 1879 pg. pg. 198) ; apoi : „își ie inima'n dinți și pornește în partea glasului celuia“ (19) etc. ;

negafia : drumeț străin *ca'n palmă* ;

expresia o *coadă de... vită* în contextul „Da o copchilucă păștea colo o *coadă de vacă*“ (8) o întâlnim și la S. Teodorescu-Kirileanu, op. cit. pg. 10 : „da nimeni nu ducea nici o *coadă de buhai*“.

Expresia superlativală întrebuințată în titlul *Masa meselor* (pg.

¹⁾ Aice *băietul*, e mai probabil regim direct în acuzativ. — Nota Redacției.

²⁾ „Cuvântul singur și repejunea lui și mișcarea repejunii sale, iată ce e de dorit“ (Al. I. Odobescu, *Scrisori*, „Convorbiri literare“ 1925, pg. 343).

17) adică *cea mai masă dintre mese*, masa cea mai masă, masa cea mai aleasă, cea mai distinsă — e una dintre miezoasele forme ce le poate lua limba. E un alt mod de gradație... de gradație substantivală. O drăcie de instrument, foarte greu de desfăcut dar și mai greu de refăcut, un fel de cimilitură a uneltelor¹⁾, poartă numele de *zăvorul zăvoarelor* (= cel mai zăvor dintre zăvoare, cel mai enigmatic zăvor). Dealtminteri astfel de superlativare ni s atestă frecvent. În S. Teodorescu-Kirileanu, op. cit. pg. 121 : „Erau odată un împărat s'o împărăteasă, care'n *viața vieții* n'avusese parte de copii“; P. Ispirescu, op. cit. pg. 106 : „fiul său cel mai mic îi aduce în casă *minunea minunilor*“; Al. Vasiliu, *Povești și legende*, Buc. 1928 : „Aista are să fie mare om la *vremea vremii!*“ (pg. 33), „la *vremea vremii* de mare folos Țoiiu fi“ (pg. 116), etc.; scriitorul spaniol Ricardo Leon, la 1910, își înfățișează un roman *El amor de los amores* (= *Iubirea iubirilor*, traducere românească (1922) de Al. Popescu Telega). Fiecare din noi zice: *la urma urmelor, în vecii vecilor*. Să semnălăm și imprecăția : „*Lua-te-ar dracul dracilor!*“.

Și pitorescul acestor povești continuă să-l multiplice *repetiția intensivă* : „*Schimbă ei locul, dar și baba=și schimbăse ceatlăul!*“ (27); „O fost odată un *bogătan, bogat, putred de bogat*“ (7); „iese omu=afară *negru de=atâta post=negru...*“ (18); *lexicul* variat și răspicat de nuanțe : „*drumeț înecat în omăt și zănins*“ (19); *fonetica psihologică* : „*Da berbecule să-l aduci înapoi acasă, mai tu măăă!* — răcnește copchila din urmă“ (9).

Și tot acest belșug artistic izvorește din cel mai lamur izvor de graiu și suflet românesc, încât puținelor pagini ale preatimpurii decedate doamne Victoria Morariu li se cuvine un ales loc în literatură, nu numai în folclor...

Petru Iroaie

CÂNTEC POPULAR ISTROROMÂN *)

Cu cărbur, nu mi-i
Che t-er omaji.
Ma ja *ăm ra* fi
Și voi jalosti
Cân tu ver uta
Cân nu-m ver scula
Dispre Țirime
Tote suzele.

Traducerea : Nu mi-i că te vei mânji cu cărbuni.
Dar jale mi-ar fi și mă voi măhni când tu vei uita
și nu mi-i ridica de pe inimă toate lacrimile.

Dela Mare (= Maria) Stambulic, de 48 ani din
Jeiân, Nr. casei 23.

Cules de Petru Iroaie

¹⁾ Un exemplar de atare instrument face parte din prețioasele obiecte păstrate în *Muzeul Seminarului român de literatură modernă și folclor* dela Universitatea din Cernăuți, muzeu întemeiat de d-l prof. Leca Morariu.

*) Din colecția de 122 cântece populare istroromâne culese în 7 August—20 Septembrie 1935.

Multe și mărunte ...

Fotograful I. Ambre. — În „Făt-Frumos” IX nr. 2—3 pe Mart — Iunie 1934 p. 80 d-l Leca Morariu scrie: „Cine ne-ar putea servi niscăi informațiuni asupra aceluia *I. Ambre* care (pe la 1894), cu atâta iscusință, vâna la fotografii ale monumentelor noastre istorice?”

Dintre acele fotografii, revista „Făt-Frumos” a și reprodus una (chiar în numărul citat): *Biserica Voronețului*, ctitorie a lui Ștefan cel Mare din 1488, „după o fotografie de I. Ambre”.

Iată-ne deci cu unele informațiuni despre acest bun fotograf. Originar din Bucovina, Ambre s'a stabilit de timpuriu în orașul Dorohoi. Aici, l-am cunoscut — pe când era în floarea activității lui — în 1910. Atelierul fotografic și-l avea într-o cameră cu chirie din str. Grigore-Ghica Vodă (casele Peniuc de astăzi). Venise în Dorohoi prin anul 1894 — tocmai anul la care se referă d-l Leca Morariu. Fostul Prefect de Dorohoi, Prințul D. P. Moruzi îl proteja. I-a dat foarte mult concurs, între altele însărcinându-l să fotografieze monumentele istorice din Bucovina.

Tot pe acea vreme, și ceva mai încoace, regretatul om de bine și de cultură G. G. Burgehele, ca Primar și ca Președinte al Ateneului Dorohoi, l-a însărcinat să fotografieze, pentru un *Album*, monumentele ținutului Dorohoi. Acel *Album*, la care s'au alăturat și monumentele bucovinene, a fost prezentat de către G. G. Burgehele, cu ocazia unui audiențe, Regelui Carol I al României.

Din Dorohoi, harnicul fotograf (un fel de Neamț romanizat) s'a strămutat la București și avem informații că trăiește, foarte sărac, în str. Muzelor Nr. 8.

Econ. D. Furtună

CRONICĂ

„Meseriașul Român” (Ferma dela Costrujeni — Prăvălia dela Cernăuți. — Activitatea cultural-românească a Soc. Meseriașilor Români din Cernăuți se impune tot mai hotărât atenției noastre publice. În cronica prezentă insistăm asupra a două din sănătoasele direcții în cari activează meseriașii noștri.

La Crisceatec—Costrujeni, în jud. Cernăuți, pe Nistru, la hotarul țării dinspre Polonia, meseriașii noștri au întemeiat o fermă a lor, menită să asigure existența și buna funcționare a Internatului de meseriași români dela Cernăuți. Societatea „Mes. Rom.” a obținut dela Stat, prin Ministerul de Agricultură, cu sprijinul d-lor miniștri I. Nistor și V. P. Sassu, luarea în arendă pe timp de 25 ani a 36 ha de pământ din rezervele statului rămase de pe urma reformei agrare. Acest teren, situat pe platoul dela Crisceatec—Costrujeni deasupra Nistrului, este alcătuit din cam 11 ha pădure de 15—20

ani, iar restul — afară de vreo 4 ha impropriei agriculturii — pământ arabil.

De îndată ce Societatea Meseriașilor Români a ajuns în posesiunea efectivă a lotului luat în arendă, — adică din toamna anului 1934 — dânsa s'a pus cu toată osârdia pe muncă. Meseriașul Grigore Maga fu trimis la fața locului ca administrator. Păduricea fu rărită, pământul arabil arat și gunoit, iar sămănăturile făcute conform planului de asolament elaborat pe patru ani de conducerea fermei Camerei de Agricultură dela Crișceatec.

Din primul moment Soc. „Mes. Rom.“ și-a manifestat preocuparea de a întemeia o fermă model și a pus acest plan în executare cu toată hotărîrea. Grație sprijinului acordat cu larg spirit de prevedere de către d-l ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, I. Nistor, și datorită harniciei dezinteresate a conducătorilor, Societății „Mes. Rom.“, înjghebarea de obștească interes dela Crișceatec face mereu progrese, luând din ce în ce forme tot mai concrete. Se dovedește astfel că încrederea și sprijinul dat meseriașilor noștri, s'a dat unor oameni vrednici de ele.

Până azi meseriașii au cheltuit pentru investițiunile făcute în această fermă cam 200.000 lei. Numai arenda către stat, sămănăturile și îmbunătățirile curat agricole au costat peste 50.000 lei. Întemeindu-se gospodăria fermei, s'au început lucrările pentru ridicarea unei case, săparea unei fântâni, clădirea unui grajd sistematic, a șurei, hambarului, etc.

Și chiar din primul an, deci acu din recolta anului 1935, internatul meseriașesc din Cernăuți va fi aprovizionat complet cu făină, cartofi și zarzavaturile fermei dela Cotrojeni, iar la iarnă cu diverse produse animale dela aceeași fermă.

Dar între preocupările conducerii „Mes. Rom.“ stăruie și cea de a ridica în mijlocul păduricii dela Costrujeni și un cămin de recreațiune pentru meseriașii români, regiunea fiind cât se poate de pitorească, iar condițiile de igienă din cele mai prielnice: aer ultra-ozonat prin apropierea Nistrului, soare, baie în Nistru, pădure pentru plimbări, etc. Așa cum au pornit cei ce conduc această vrednică societate, suntem siguri că vor izbui pe toată linia. Și merită să izbutească stând în slujba unor interese obștești de înaltă valoare socială și etică.

* * *

Cea de a doua vajnică realizare, pornită din inițiativa aceluiaș sănătos spirit constructiv care-i conduce pe meseriașii noștri, e inaugurarea prăvăliei „Meseriașul Român“ din Cernăuți, str. Petrovici Nr. 7. Prăvălia deschisă la 13 Aprilie 1935, e pusă sub conducerea comerciantului român Vasile Olariu. Aprovizionată cu diverse mărfuri de băcănie, cu produse monopolizate, cu beuturi etc., prăvălia cooperativei „Mes. Rom.“ e la dispoziția tuturor și îndeosebi gata să satisfacă cu toată atenția și promptitudinea și pe aceia cari mereu se tot plângeau și se plâng poate și astăzi că n'au o prăvălie românească.

Dar... avem la Cernăuți, după aproximative date statistice, cel puțin 5.000 menajuri românești. La singura prăvălie cooperativă și românească din orașul nostru nu cumpără totuși până astăzi decât numai 90 de inși Români!!! Iată și numele acelora cari nu înțeleg să-și manifeste sentimentele numai în vorbărie:...

Ilie Afodorei, tâmplar; Luchian Andronic, funcț.; Argintaru, inginer; Iancu Balmoș, dir. gen.; I. Bancescu, funcț.; Mihai Basarab, finichigiu; D-ra Bejanu, funcț.; Victor Bendas, funcț.; Aurel Bendeveschi, funcț.; Axentie Bilețchi, funcț.; Dumitru Bodnar, director; Valerian Bocancea, preot; Mihai Bolboca, gropar; Ion Botez, tipograf; Petru Buba, prof.; Ștefan Buliga, comerciant; Ștefan Căileanu, croitor; Dr. Romul Cădea, prof. univ.; N. Cortușan, președ.; Traian Croitoriu, avocat; Lazar Dascăliuc, croitor; Dumitru Demet, agent; Dumitru Diacon, cofetar; Aurel Doroftei, avocat; Vasile Drăguleanu, restaurator; D-na Forgaci, funcț.; Ștefan Georgescu, tipograf; Gheorghe Gheorghiu, controlor; Ion Golumb, bărbier; Franz Gruber, funcț.; d-na Agripina Hrincu, funcț.; Traian Ilcău, dir.; Nae Ionescu, tipograf; Dr. Iubaș, dir. de spital; Gh. Jemna, funcț.; Gh. Jemna, prof.; Numitor Liteanu, avocat; Emil Loszak, bărbier; Costică Lupu, inginer; Dr. Nicu Lupu, avocat; Dr. I. Mardan, prof.; Aurel Mohoreanu, tipograf; Dr. Aurel Morariu, avocat; Dr. Leca Morariu, prof. univ.; Dr. Victor Morariu, prof. univ.; G. Moroșan, funcț.; Gheorghe Moscaliuc, croitor; Ioan Moscaliuc, croitor; Vasile Nichiforel, lăcătuș; Ministru Dr. Ion I. Nistor, prof. univ.; D-na Olinescu, vād. consil. trib.; Vasile Olinescu, prof.; Adrian Onciul, inginer; Ieremie Opreșanu, dir.; Victor Onuleac, funcț.; Dumitru Ostafi, funcț.; Silvestru Ostafi, funcț.; Alex. Parzer, dir.; A. Parzer, inginer; D-na Elena Popescu, dir.; Ioan Popescu, industriaș; Păr. Gh. Prelici, paroh; Nici. Prelici, insp. gen.; Păr. Dr. Ioan Puiu, inspect. misionar; Const. Răilean, fotograf; Dr. Sim. Reli, prof. univ.; P. Sahlean, funcț.; N. Sainciuc, insp.; Traian Snijec, funcț.; Dr. Domițian Spănu, prof. univ.; August Strijschi, tipograf; Tiron Strugariu, șofer; Vasile Schibinski, croitor; D-na colonel Ștehan; Dr. Ștefanovici, funcț.; Dr. Grigorie Tabacaru, medic; Iordachi Teodorovici, cismar; Gh. Tudor, cismar; Liviu Țopa, funcț.; Dr. Ovid Țopa, prof.; Alex. Ursu, Președ. Soc. „Mes. Rom.”; Ioan Ursu, bărbier; Radu Velehorschi, funcț.; Cornel Vlad, funcț.; Gh. Voevitca, dir.; Rudi Wurzer, funcț. — și următoarele instituțiuni: Institutul de obstetrică „Dr. Octavian Gheorghian”; Internat. „Mes. Rom.”; Internatul de fete Cherescul și Școala Normală de fete. — Iar în Nrul viitor din „Făt-frumos” vom publica (dacă nu se vor pocăi!) și numele acelora (mari exponenți ai oficialității d. p. l. . .) cari nu cumpără la cooperativa noastră românească. Îi vom publica fără de nici o săială, așa cum ni-i felul nostru slobod și nesupus nici unei poticniri...

M. Graur

„Ciripiri ciribire“. — Sub egida aceluiaș harnic *Seminar român de literatură modernă și folclor* dela Universitatea Cernăuțeană, d. Traian Cantemir (fost membru al *Accademiei di Romania* dela Roma și ciribirolog de nădejde prin contribuțiile d-sale, publicate în „Făt-frumos“ și „Junimea literară“) dă la iveală prima fascicolă din ale sale *Ciripiri ciribire* (Cernăuți 1935), texte istro-române culese de d-sa la 1932 în comunele istro-române *Susn'nevița* (Valdarsa) și *Nòsolo* (Villanova), aceasta din urmă în general mai puțin studiată până acum. Textele sunt înviorate cu trei ilustrații inedite, căci d.

Satul istroromân JEIÂN
(după Tr. Cantemir, *Ciripiri ciribire*)

Tr. Cantemir deține și un bogat material ilustrativ. Autorul ține să pomenească și motivele relativ-târziei apariții a acestor ciripiri, ajunse la noi din atât de mari depărtări, — motive cari — „sunt ușor de înțeles¹⁾. Datorită lor nu dau la lumină de prezent decât două coale de tipar. Restul celor câteva sute de pagini urmează mai târziu“ — încheie d. Tr. Cantemir. Din parte=ne urăm cordial ca acest „mai târziu“ să fie cât mai curând desființat.

Al. Criță

* * *

Cuviință ! ... — Așadar totuși s'a aflat cineva care să nu uite că, între cei ce trebuiau considerați pentru scaunul Mitropoliei bucovinene, se află și *Arboroseanul Dr. Ortisie Popescu*. Înaltul prestigiu creștinesc și îndeobște moral al I. P. S. Sale Ortisie merita și răs-

¹⁾ Amintitul *Seminar*, nedispunând de pârdașnicul *nervus rerum* nici măcar în măsura pe care i-o reclamă biblioteca sa, firește că nu pote suporta cheltuielile de tipar p. publicațiile pe cari le patronează.

merita această... neuitare. Iar cavalerescul gest al d-lui Dr. Euseb Popovici fie asigurat de toată recunoștința celor ce nu se sfiesc să apere drepturile Cuvîinței!

* *

Mai demol!... — Dând-o pe arhi-cunoscuta strună hulitoare a ziarului „Curentul” în ponegrirea Bucovinei, d. Eugen (Jenică) Popovici (în „Curentul” Nr. 2771 din 21 Oct. c.) întrezărește în noul mitropolit Visarion pe reformatorul bisericii bucovinene și, furat de acest elan, se pretează să sporească și d=sa șeicăreștile iujurii antibucovinene. D. p.: după d. J. Popovici, mitrop. Visarion Puiu „va trebui să purceadă la examinarea situației Facultății teologice dela Cernăuți, a cărei aureolă științifică de odinioară a fost treptat eclipsată de o mediocritate înspăimântătoare”! În adevăr, vrednic de veninul antibucovinenc al lui Pamfil Șeicar, și acest macabru curaj al d-lui J. Popovici! Facultatea care menține la o înaltă valoare științifică venerabila revistă „Candela”, Facultatea care se mândrește cu atâtea proeminente opere științifice ale actualilor ei profesori, — să fie primul subiect de „examinare” p. noul Chiriarh Cernăuțean? Și mai ales, cum să purceadă Păr. mitropolit Visarion la această „examinare”, care ar reclama o enormă pregătire științifică de specialitate!? Cu al cui concurs? Al d-lui J. Popovici?

Nu! Noi turmă creștină de pe plaiurile bucovinene, alte strădanii așteptăm dela noul nostru păstor! Unele le=a nimerit și d. J. Popovici. D. p.: „noul mitrop. V. Puiu să introducă prerogativele suverane ale bisericii românești în întreg cuprinsul eparhiei bucovinene, distrugând dușmănia acerbă și fătșă a preoților ucraineni, cari deși sunt slujitorii și salariații unei biserici pur românești, se complac în rolul de prim=exponenți și agitatori ai șovinismului panucrainean”. În îndeletniciri ca acestea așteptăm să= vedem pe arhipăstiorul Visarion, și nu în învrăjbiiri cari pot fi primejdioase (chiar și p. cei ce sunt complet=creștini)! Bucovina nu e te=miri=ce colț de veșnic=obidită Basarabie și are dreptul să nădăjduiască într'un urmaș al fericitului Silvestru Morariu!...

* *

Suum cuique. — E cert! Suferim permanent de=o anumită mentalitate... „folclorică”: aceea de=a atribui mai totul celor ce se știu manifesta mai cu moț și, mai ales, celor cari știu vâsli mai abraș din coate! Exact cazul lui badea Gheorghe: — Da cine=o hi făcut biserica iasta? — Păi, tot Ștefan=Vodă!... —

La gânduri ca aceasta ne duc câteva rânduri dintr'o scrisoare, dată Gurahumorului 22 Sept. 1920, în care cetim ¹⁾: „Și cine=a mai fost printre cei ce=au condus *real* cursurile de vară p. învățători dela Dorna=Candrenilor în 1914? Eugen Botezat! ²⁾ Și cine=a făcut

¹⁾ Cerem cuvenitele scuze distinsului nostru savant de reputație universală, prof. univ. Dr. Eugen Botezat, p. divulgarea acestor sire cari îl privesc, în chip destul de onorific, credem noi...

²⁾ Și pe cine l=au uitat cu desăvârșire d=nii învățători în recentul lor Congres? Pe... Eugen Botezat! — *Nota redacției.*

corecturile ultimului fascicol antebelic din *Junimea Literară* acolo la Candreni, după ce G. Tofan spălase putina? Eugen Botezat! Ori *cine* știm c'a condus prin toată Bucovina trupa lui P. Liciu? Acelaș Eugen Botezat! Despre cine însă e vorba c'ar fi fost condus-o?" Etc. etc. — Din parte=ne, nici un adagiu!

* * *

† **Sofia Ștefanovici.** — În sfârșit — la doi ani de zile! — izbutirăm a primi dela Viena știrea precisă priv. la moartea d=nei *Sofia Ștefanovici*. A decedat la 4 Sept. 1933. S'a dus deci prețioasa noastră colaboratoare dela „Făt-frumos” (1931) și „Mihai Eminescu” (1932), s'a dus vrednica tovarășă de viață a bunului Român Constantin Ștefanovici ¹⁾, Botoșăneanca extravagantă în fanaticul și sgomotosul ei românism (primblătoare pe stradele Cernovișului de pe la 1890, cu căciulă de Peneș Curcanul în cap) și isprăvitoarea unei enorme corvezi naționale în cercul Soc. Doamnelor Române. O școală primară dela Cernăuți face bine că-i poartă numele. În Sept. 1929 avurăm bucuria de-a o vedea revenind pe meleagurile Bucovinei. Dar răstriștea vieții ei, sfârșită străină prin străini, cuprinde și-un grav memento; căci, cu tot românismul ei, Sofica Ștefanovici, crescută în pensioane de călugărițe catolice, ajunsese, *chiar și dânsa*, o foarte încăpăținată catolică!...

Sofia Ștefanovici

* * *

† **Iorgu G. Toma.** — În orice caz, dacă nu atât de mult scriitor beletristic, cum și-ar fi dorit dânsul să fie, atunci, regretatul Iorgu G. Toma († în 13 Ian. 1935), rămâne totuși un nume fruntaș în viața

¹⁾ Cel cunoscut din biografia lui Eminescu; născ. 1847, mort 1910 (după crucea din cimitirul Cernăuțean).

publică bucovineană, și, prin monografiile sale, *Școala Română Suceava* 1908 și *Monumentul „Stâlpul-lui-Vodă” din Vamă*¹⁾ Cernăuți 1923, un nume chiar trainic în istoriografia Bucovinei culturale. Viața (... viața lui de pronunțată individualitate, care nu se prea lasă moale octroărilor efemere...) și opera lui rămâne să fie neapărat înfățișată într-o cercetare²⁾ specială.

* * *

Când Constantin Stelian (!) se pretează a da lecții!... — Un c. st. din „Convorbiri literare” a. c. 386 vrea să ne administreze câteva lecții! Ci-că: 1). Tonul din articolului nostru jubiliar *Zece ani* ar fi „blestemator față de unii scriitorii dela centru, cari... au terminat de mult ceea ce aveau de spus”. — Să analizăm! „Scriitori” vizati sunt: a) acel Nichifor Crainic³⁾, care cu... câteva versuri, și cu un foarte sofistic ortodoxism literar, dar mai ales cu terorismul sau găzetăresc... s’a pomenit „profesor universitar”, pentruca apoi (exact ca evreul Petru Manoliu dela pamfletul evreesc „Credința” — București), să aibă neobrăzarea de a se pune cot la cot cu un Ion I. Nistor, „Valahul” care a știut să-și cucerească o catedră universitară (evident nu cu stihuri și nu cu flecăreli „ortodoxiste”) chiar la Universitatea din Viena!; — b) *condamnatul la castitate*⁴⁾ Dragoș Protopopescu, huligan publicistic, arhicunoscut în Bucovina sub firma *Drapescu Protopogog*⁵⁾ „atlet al convingerilor de doi bani”⁶⁾. Punct!; — c). Pamfil Șecaru, care din evidentă țâfnă ziaristică ar vrea să se erijeze și’n Mentor al Culturii românești, cu executări atât de franșante pentru culturalitatea Bucovinei ca faimoasele aprecieri proferate de d=sa⁷⁾, în Sept. 1934: „Ce Bucovină culturală?! Trei popi cu cinci clondire și șapte partide politice, iată toată culturalitatea Bucovinei!”; — d). N. Crevedia, alt ignorant hulitor al Bucovinei culturale, și pur și simplu un N. Crevedia oarecare! — Dacă, precum ne asigură C. Stelian, acești protopopești și șecărești ne=crainici „literari” sunt „scriitorii” cari „au terminat de mult ceea ce aveau de spus”⁸⁾,

1) Sic! Citește: *din Vama*!

2) Seminarul român de lit. modernă și folclor dela Universitatea Cernăuți a și publicat un premiu p. o așa lucrare.

3) Pus de noi pe cuvenitele labe în „Făt=frumos” III 1928, 186—190.

4) ... De pe urma logodnelor sale eșuate...

5) Vezi revista „Urzica”, Cernăuți An. I 1927, 4.

6) Vezi „Junimea literară” 1926, 143—144.

7) Vezi „Făt=frumos” 1935, 75.

8) Doamne, ce ți-i cu presupția și cu... simplismul!

atunci atât mai vai de ei și mai halal de noi! — 2). Apoi, după criticul c. st. dela *Convorbiri*, ci-că am suferi de „supravalorificarea unor nume care dacă nu sunt inexistente în scrisul românesc, sunt, cel puțin, la periferia lui“. Dar pentru Dumnezeu, acerbul c. st. nici nu ne-a cetit măcar articolul *Zece ani*!!! Căci nu pentru valorificare sunt înșirate acolo acele aproape=inexistente sau periferice nume ale scrisului românesc (ca Gh. Bogdan-Duică, N. Drăgan, Tiberiu Crudu, A. C. Cuza, Econ. D. Furtună, A. Gorovei, Al. Lascarov=Moldovanu, M. Sadoveanu, I. Simionescu, Perpessicius și I. Agârbiceanu, V. Alecsandri, I. Bianu, I. Creangă, Delavrancea, O. Goga, B. P. Hasdeu, I. Urban Iarnik, Șt. O. Iosif, P. Ispirescu, T. Maiorescu, S. Fl. Marian, Al. I. Odobescu, D. Onciul, Iosif Popovici, S. Pușcariu, C. Sandu-Aldea, G. Dem. Teodorescu, Gr. Tocilescu, A. Vlahuță, — apoi Th. Capidan și Pericle Papahagi!!¹⁾, — deci nu pentru a arăta că aceștia ar fi, Doamne-păzește, mai scriitori decât „Crainic“, Protopopescu, Șeicaru și Crevedia, ci numai pentru a ilustra că „mai rar publicație periodică provincială care să fie adunat colaboratori din atât de pretutindenești unghiuri românești“ (Ardeal, Banat, Dobrogea, Moldova, Muntenia, Oltenia și din România cea fără de hotare a Aromânilor etc.), și că știind „să cultive și documentarea științifică, revista *Făt-frumos* este și rămâne râvnită și dincolo de efemerele cadre ale obișnuitelor periodice *literare*“!!!; — 3). Și iarăși, d-lui c. st. i s'a nălucit c'am fi reprodus „peste 15 pagini din revista bucureșteană *Litere*“, ceea ce ar constitui „un vot de blam pe care însăși revista dela Cernăuți și-l dă singură“... Or, și aci d. c. st. își dă atât de cumplit în petec, nefiind cazul unei reproduceri, ci determinantă fiind numai împrejurarea că articolele în chestiune, de palpitant interes bucovinean²⁾, tipărite simultan, din munificența editorială a d-lui I. E. Torouțiu, în aceeaș tipografie „Bucovina“ (București), își reclamau dreptul unei cât mai expansive editări!!! Iar proba că noi eram deținătorii primordialii ai manuscriselor o putem face cu faptul că paginile lui „Făt-frumos“ sunt scutite de stridentele greșeli de tipar pe care le au neglijentele *Litere*; d. p. — ca să ne oprim la un articol mai puțin bucovinean — în art. *Stavru Tarasov* rev. „Făt-frumos“ zice: „poezia firii... cu toate *genurile* ei de tăcere“ pe când *Literele* debitează bizareria: „cu toate *genurile* (sic) ei de tăcere“! Sau, ibidem, versiunea „Făt-frumos“: „peste tot cuprinsul

¹⁾ Vezi „Făt-frumos“ 1935, 2 și 3.

²⁾ Atunci când d. p. înfierau perfidia lui Ion Marin Sadoveanu...

unui *plaur* amurgit“, iar *Literele*, cu banalitatea: „unui *plan* (sic) amurgit“ !!! Ei, cum stăm d-le c. st. al *Convorbirilor* literare ??? — 4). Și iarăși altă vină a noastră: „Nu e nevoie numaidecât de un vocabular țigănesc (!) pentru stigmatizarea cuiva“, mai ales când *Fătul* nostru „trăește într'un ținut invadat de străini“ ! Ba bine că nu ! Când „țigănismele“ și *protopeștismele*¹⁾ ignoranței și presumpției bu-cureștene năboiesc potop asupra oamenilor de ispravă din amarnicele ținuturi „periferice“, atunci tu să le primești cu temenele și cu zaha-ricale, pentruca să te rădă până și câinii străinilor cari ți-au invadat ocina ! Zău că are haz bine-crescutul c. st. al *Convorbirilor*, când ciobănosului „Făt-frumos“, pornit din capul locului „să mai ciuntească din cele capete bălăurești, cari fojgăie în viața noastră literară“²⁾, îi recomandă biata scrobeală ministerială a lui Titu Maiorescu : „întrucât o revistă care înnumără 68 de ani de existență, a fost foarte de multe ori provocată la polemici ; și mai întotdeauna a învins numai cu tăcerea, indiferența sau, cel mult, cu un răspuns civilizat“ ! . . . Chestiune de îm-prejurări, d-le c. st., și de conjunctură politică, și de mentalitate mini-sterială,³⁾ dar mai ales de *Sânge*, — Sângele al cărui colcăitor chiot nu se dă supus „tăcerii“, „indiferenței“ și . . . celorlalte căcăreze⁴⁾ !

Și acum bilanțul criticii d-tale, ilustre c. st. (poate Constantin Stelian, stihuiitor al *Convorbirilor literare*, dar stihuiitor în genul care pe meleagurile bucovinene cade sub calificativul *iconarismului* ! . . .) ! „O disciplinare a materialului n'ar strica“ — încheiai d-ta ! Evident — o disciplinare a materialului din „Convorbiri literare“ n'ar strica !

* * *

Long life for Italy ! — Trăiască Italia ! Nu pentruca să moară „barbara“ de Abisinie ! Pe care noi nici n'o putem socoti atât de „barbară“ cum o cred o seamă de comunicate oficiale ; fiindcă acești „bar-bari“ pot totuși avea anumite concepții etice superioare oricărei etice „civi-lizate“, iar mâine dâșii pot fi la fel de civilizați ca civilizații de astăzi, și poate și mai plini de vlagă... În orice caz să nu omoară nici Abi-sinia, care și dânsa o fi fiind menită să vârsteze, cu nota ei specifică cromatică generală a tuturor neamurilor (întocmai așa cum — o știe bine filologia — și cel mai umil idiom hotentotic dispune de o anu-

1) Sau, mai bine zis : protopopo-peștismele . . .

2) Vezi „Făt-frumos“ An. I (1926) Nr. 1 pag. 1 !!!

3) Doamne, ce ți-i și cu „prudența“ ministeriabililor ! . . .

4) Ierte=ni-se țigănismul inspirat de cronicarul *Convorbirilor* !

mită virtualitate a expresiei, pe care chiar și cea mai limbă dintre limbile mari înzădar o încearcă). Dar trăiască Italia fiindcă: 1). Un neam atât de dinamic trebuie să trăiască împotriva oricărei voințe; 2). Are dreptul s'o facă pe socoteala celor ce zburdă pe un cuprins nevrednic de mare pentru ei; 3). Ne-a dat cea mai înaltă pildă de sfidare a momâii dela Geneva; 4). Înfrânge arhi-parazitara perfidie albionică, cea care (exact așa ca iudaismul) se bizuie, nu pe jertfa sângelui, ci numai pe puterea banului; 5). Întreg jidovismul, nu numai cel „rămân“ dela „Allgemeine“, „Morgenblatt“, „Credința“ (București) etc., s'a năpusit cu imunda-i și meschina-i „presă“ asupra Italiei (iar acesta e cel mai neîndoielnic și mai infailibil criteriu pentru conduita noastră).

Regretabil ar putea fi doar faptul că Italia își accentuează politica colonială tocmai la aceea răspântie a istoriei, în care se prevestește sfârșitul exploatărilor colonialistice. Dar viguroasa Italia desigur nu va ajunge să paraziteze pe socoteala celor nevolnici ca d. p. Anglia sau vlăguita Franță, ci va ființa puternic prin sineși și'n noua ei bucată de patrie (intocmai ca Germania de mâine!). Deaceea nu numai „trăiască Italia“, ci: Va trăi Italia!

* * *

Maglavit!.. — Între toate cuvintele rostite în jurul minunii dela Maglavit, două ni se arată mai vrednice de luare-ămite: cel al lui S. Mehedinți și cel rostit de filosoful I. Petrovici în Congresul național bisericesc. Mehedinți ajungea la concluzia: „Orice-ar spune șmecherii cluburilor politice, mișcarea gloatei înseamnă întâi de toate osânda celor 17 ani de politică românească de la război până azi. Maglavit? Desperarea unui popor cinstit, — iață tot răspunsul“ —. Iar I. Petrovici își încheia cuvântarea cu următoarele precizări (de cari se zice că s'au impresionat chiar și o seamă de înalți regenți pensionari...): „Dacă Petre Lupu a stârnit mulțimile și a chemat câtră viața bunătații și a cinstei pe oameni, manifestarea dela Maglavit nu numai că nu e odioasă. Dimpotrivă ea a venit la timp, pentru binele Bisericii. Câți din conducătorii Bisericii și ai Statului n'ar fi vrut să fie ei promotorii unei alte vieți, bazate pe virtute și pe înfoarcerea la Dumnezeu? Dar dacă n'au putut s'o facă cei mari, a făcut-o unul dintr'aceia mici, plin de virtute și curăție, cu cari Dumnezeu a făcut și altădată minuni. Să îndreptăm așa fel lucrurile, ca Biserica să n'aibă decât să câștige din această întâmplare și să nu distrugem printr'o măsură puțin cugetată, ceea ce n'a venit decât în sprijinul și ajutorul Bisericii“.

Leca Morariu

* * *

Cântecul popular istroromân. — Și iarăși un titlu de mândrie a ciribiologiei dela Universitatea Cernăuțeană că crainicul ei Petru Iroaie, desființează definitiv legenda despre inexistența cântecului popular istroromân, culegând în răstimpul de 7 Aug. — 20 Sept. 1935 chiar 122 cântece populare! Ce superbă pildă de filologie vivanță această izbândă a școalei folclorice!

Al. Lupu

FĂT=FRUMOS

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ SOCIALĂ

CERNĂUȚI AN. X 1935

CUMPĂRAȚI NUMAI LA
COOPERATIVA „MESERIAȘUL ROMÂN”
CERNĂUȚI, STR. PETROVICI Nr. 7
DACĂ SUNTEȚI ROMÂNI ȘI CU FAPTA!...

CUPRINSUL ANULUI 1935

Versuri

- Bălăcescu Atanasie C.*, Căsuță nouă 187.
Loichiță Vasile, Când veni=va cântărețul... 55.
Morariu Constantin, Memento 40.
Morariu Victor, Cântec nupțial (trad. din Goethe) 46.
Salsovia, Cântec (trad. din Goethe) 185.
Simionescu-Cârdei Adelina, Suceava voivodală 144.
Soricu I. U., Vântul 102; Muieră 135; Lăutarul 178.
Voevidca George, Și-albastra primăvară va fi moartă... 9; Elegie (Strofa asclepiadeică IV) 137; Mâini subțiri din zare îmi fac semn 156.
Cântec popular istroromân, cules de *Petru Iroaie* 218.
Bocet popular, cules de *Octavia Lupu-Morariu* 193.
Cântece populare, culese de *Octavia Lupu-Morariu* 91, 116, 139, 195.

Proză beletristică

- Cantemir Traian*, La Românii din Jeian 154; Gvera lu cral'u gărcichî (Text istroromân) 190.
Crudu Tiberiu, Momăia (Act. III scena 7) 10.
Ispirescu Petre, Povești despre Vlad=Vodă Țepeș (Pagini inedite) 83.
Pricopie Mihail I., Pantaloni 191.
Reguș Mihai, Din înțelepciunea Sfintei Scripturi 194.

Proză științifică

- Biedrzycki Dr. Emil*, O hartă românească a Bucovinei din 1872, — 186.
Bodnărescu Leonida, Carol Miculi și Iacile Porumbescu (cu 4 scrisori inedite) 140.
Brătianu Gheorghe I., (Bunul Român Dr. Teofil Lupu) 157.
Cantemir Traian, Motivele dispariției poeziei populare la Istro-români 28, 122.
Ferlievici Dr. Otocar, † Dr. Teofil Lupu 137.
Frâncu Teofil, Scrisoare către Aurel Mureșianu (1902) — 52.
Friedwagner Dr. M., Scrisoare 1931 (anti = Al. Voevidca) 179.
Furtună D. Econ., Ioan Cârdei=elev 188; Fotograful I. Ambre 219.
Gyr Radu, Vera Veslovski=Nișescu 43.
Iroaie Petru, Folcloristul Odobescu 88; Giulio Bertoni, Lingua e pensiero 1932 (recenzie) 158; † Victoria Morariu, A fost odată (Povești bucovinene) 1933 (recenzie) 213.
Lupu Al., Ispirescu inedit 160; „Creațiunea lumii” de D. Rusu 161.
Morariu Dr. Aurel, Să nu ne înșelăm asupra prietenilor (Cine susține revizionismul) 16; Grigorie Filmon (1869—1905) — 165.
Morariu Leca, Maltratare a lui Alecsandri 127; Și iarăși neglijare editorială a lui Alecsandri („Sânziana și Pepelea”) 161; Iacile Porumbescu 108; Lui Liviu Rebreanu 117; Scrisoare către Dr. M. Friedwagner (pentru Alex. Voevidca) 181; Stavru Tarasov 92; Dela... Academia Română din Brașov 50; Socie=tatea „Armonia” (Cernăuți) într'al 52-lea an: 1932—1933, — 144.
Morariu Victor, Prigoana tricolorului românesc în Bucovina (după Păr. Dr. George Mihujă) 118; Adelina Simionescu-Cârdei, Suceava voivodală 1935 (recenzie) 157.
Murărașu D., M. Eminescu, Ce te legeni... (Ediție critică) 67.
Mureșianu Aurel A., Scrisoare (1935) — 50.
Păunel Eugen I., Vasile Alecsandri și Carol Miculi (Cu 2 scrisori inedite din 1879) — 19 și 103; Geniul marelui Bucevschi, glorificat prin N. G. Rădulescu=Niger 94.

- Popescu Constantin I., Zece ani (ai rev. „Făt-frumos”) 1.
 Popescu Elena, Expansiunea culturală a lui „Făt-frumos” 7.
 Preajbă Scarlat, V. Alecsandri și poezia populară 59.
 Răutu N. N., Al. Lascarov-Moldovanu, Schitul cu ploi 1933 și idem, Viața creștină în pilde 1935 (recenzii) 95.
 Sadoveanu Mihail, Scrisoare (1935) — 6.
 Torouțiu I. E., Alexandru Vlahuță 33; Junimism-Sămănătorism 201; Titu Maiorescu inedit 206.
 Valuca E., Cezar Petrescu, Duminica orbului (recenzie) 41; Cezar Petrescu, Luceafărul (recenzie) 197.
 Voevidca George, Scrisoare (pentru Al. Voevidca) 182.
 Zamfirescu Ioan, D. Gusti, Sociologia militans (recenzie) 113.

Cronică

- Criță Al., „Ciripiri ciribire” 222.
 Delasuceava P., Suceava culturală 98.
 Jubileul de 10 ani ai rev. „Făt-frumos”: Unde s'a tipărit și s'a redactat „Făt-frumos” 77; Morții noștri 82; Și ceilalți morți ai noștri 130; Cîțorii noștri 195.
 „Litere” (revistă), „Capitala” pentru G. Muzicescu 99.
 Lupu Al., Seminarul universitar de literatură română modernă (Cernăuți) 99; Viața și opera lui Ep. Bucevșchi 99; Cîntecul popular istroromân 228.
 Morariu Leca, Lui Nicola Pende 126; M. Sorbul la Suceava 131; Suceava culturală 131; † Sofia Ștefanovici 224; † Iorgu G. Toma 224.
 Stejaru Al., „Crainicul Cetății” 163; Strada C. Porumbescu în... Capitală! 164; Nu 10, ci 15 ani ai lui „Făt-frumos”! 164; „Însemnări sociologice” 164.
 * * Dela Soc. Scriitorilor Români (I. E. Torouțiu premiat de S. S. R.; Premiul instituit de I. E. Torouțiu p. un scriitor *Român de sânge*; I. E. Torouțiu, membru al S. S. R.) 79.

Pagina socială

- Graur M., „Meseriașul Român” (Ferma dela Costrujeni — Prăvălia dela Cernăuți) 219.
 Lupu Al., Impertinență elocventisimă (Memoria antisemitului Gh. Bogdan-Duică pângărită de „ziarul” jidovesc „Credința”-București) 99.
 Morariu Leca, Moldova 101; Desființarea Teatrului Național din Cernăuți 73; Ia-răși mântuirea Statului român de pe urma celor trei Teatre Naționale desființate! 131; Cuvîință!... 222; Mai domol!... 223; Suum cuique 223; Când C. Stelian (?) se pretează a da lecții 225; Long life for Italy! 227; Maglavit!... 228.
 Morariu Victor, Campania împotriva Teatrului Național din Cernăuți 81; Împotriva verdictelor pripite (Pentru d. Pamfil Șeicaru) 138.
 Torouțiu I. E., Capitulări... 56.
 * * , Suceava culturală pentru Teatrul Național din Cernăuți (Protest) 93.
 * * , Și iarăși Teatrul Național!... (meschinării debitate de ziarul „Glas, Bucov.”) 97.

Varia

- Pavelescu Șt., Concurs pentru bustul lui S. Fl. Marian 76.
 „Făt-frumos” pentru S. Fl. Marian 132, 134, 196.
 Colecția muzicală „Făt-frumos” (cu inedite de C. Porumbescu) pag. 4, Copertă Nr. 4.
 Cumpărați la cooperativa „Meseriașul Român”! 153 și pag. 3, Copertă Nr. 3 și 4 și 5—6.
 De=ale redacției 93.
 De=ale administrației: Cîțorii culturali! 143; Cîțorii și adăugători ai lui „Făt-frumos” 177; Ultima rugăminte... 136; Ultima rugăminte, ultima! 194; Paraziți culturali! 165 și 185.
 Bibliografie pag. 4, Copertă Nr. 1—2, 3, 4 și 5—6; pag. 2, Copertă Nr. 4.

Ilustrații

- Alecsandri 61; Eminescu 69; T. Maiorescu 209; Vlahuță 33; N. Iorga 35; Aureliu (Victor) Mureșianu 51; Iraclie Porumbescu 109 și 111; Ir. Porumbescu,

Cătră zimbrul Moldovei 1848, — Coperta Nr. 3; Preotul Constantin Morariu 40; Victoria Morariu 214; Alex. Voevidca 183; Grigorie Filimon—Coperta Nr. 5—6; Mormântul lui Gr. Filimon 167; Parastasul p. Gr. Filimon (5/X 1935) 169; Sofia Ștefanovici 224; Autograma lui Const. Morariu=Andrievici 115; Casa în care s'a născut Carol Miculi 20; Ștefan Miculi: tatăl lui C. Miculi 21; Mama lui C. Miculi 24; Casa=Miculi dela Iași 25; F. Tepe, C. Miculi (Acvarelă din 1854) 27; N. Grigorescu, *Sămănătorul* — Coperta Nr. 1—2; Ep. Bucevschi, Maica Domnului (în Catedrala dela Zagreb) 232; Stavru Tarasov, *Peisagiu* 41; idem, *Peisaj din Deltă* 49; Vera Veslovschi=Nițescu, *Victoria* 43; aceeași, *Autoportret* 45; Lucreția Mihail=Silion, *Zi calduroasă* 54; I. Cârdei, *Bustul C. Porumbescu* 145; Nicu Mihuță în „Viforul” (Stagiunea Cernăuți 1934—1935) 119; *Doamna Tana și Ștefăniță* în „Viforul” (item) 121; Satul istro-român Jeliân (după Traian Cantemir) 222; Casa care a adăpostit rev. „Fă=frumos” în 1926—1929, — 77; item în 1930—1933, — 78; item în 1934, — 79; Din Muzeul=Porumbescu (Suceava) 231; Colecția muzicală „Fă=frumos” — pag. 4, Coperta Nr. 4; Vignete 5, 15, 39, 48, 55, 126, 177, 196, 200 201, 206, 212, 213, pag. 4, Coperta Nr. 1—2 și 3; pag. 2, Coperta Nr. 4.

Din Muzeul=Porumbescu (Suceava).

EP. BUCEVSCHI

MAICA DOMNULUI
în Catedrala dela Zagreb

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CERNĂUȚI, str. Munteniei 14

ABONAMENTUL (achitat numa anticipativ)

În Țară : 200 lei pe an

În Străinătate : 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL :

Dr. Aurel Morariu	Grigorie Filimon
Revista „Făt-frumos”	Ciitori și adăugători ai lui „Făt-frumos”
I. U. Soricu	Lăutarul (versuri)
Dr. M. Friedwagner, Leca Morariu și George Voe- vidca	Pentru Al. Voevidca
Salsovia	Cântec (traducere din Goethe) versuri
Revista „Făt-frumos”	Paraziți culturali !
Dr. Emil Biedrzycki	O hartă românească a Bucovinei din 1782
Atanasie C. Bălăcescu	Căsuță nouă (versuri)
Econ. D. Furtună	Ioan Cârdei-elev
Traian Cantemir	Gvera lu cral'u gârcichi (text istroromân)
Mihail I. Pricopie	Pantalonii
Octavia Lupu-Morariu	Bocet (folclor)
Mihai Reguș	Din înțelepciunea Sfintei Scripturi
Revista „Făt-frumos”	Ultima rugămintă, ultima !
Octavia Lupu-Morariu	Cântece (folclor)
Revista „Făt-frumos”	Ciitorii noștri
E. Valuca	Pentru bustul S. Fl. Marian
I. E. Toroușiu	Cezar Petrescu, Luceafărul
I. E. Toroușiu	Junimism-Sămănătorism
I. E. Toroușiu	T. Maiorescu inedit
Petru Iroaie	Vitrina cărții : Victoria Morariu, A fost odată . . .
Petru Iroaie	Cântec popular istroromân (folclor)
Econ. D. Furtună	Multe și mărunte . . .
M. Graur, Leca Morariu și Al. Lupu	Cronică
	Bibliografie și Cuprinsul An. 1935.

CUMPĂRAȚI LA
COOPERATIVA „MESERIAȘUL ROMÂN”
CERNĂUȚI, STRADA PETROVICI Nr. 7 !

BIBLIOGRAFIE

Cereți simpatica bibliotecă-mignon „FĂȚ-FRUMOS“, cuprinzând :

- Nr. 1 :
Leca Morariu,
Cimilituri
- Nr. 2 :
George Voeș-
vidca,
101 Epigrame

- Nr. 3 :
† Victoria Mo-
rariu,
A fost odată
(Povești buco-
vinene)
și
- Nr. 5 :
Dr. Aurel Mo-
rariu,
Grigorie Fili-
mon.

- A apărut : *Buletinul „Mihai Eminescu“ An. V 1934, fascic. 12*, Red. și admin. Cernăuți, str. Munteniei 14, Prețul 50 lei cu articole de Gh. Bogdan-Duică, Teodor Bălan, Aurel A. Mureșianu, D. Murărașu, Filimon Taniac și Leca Morariu.
- Aurel A. Mureșianu**, *Eminescu, Aurel Mureșianu și Serbarea dela Putna*, (publ. sub egida : Seminarul român de literatură modernă și folclor dela Universitatea Cernăuți), Cernăuți 1935.
- Vasile Grecu**, *O ediție critică a cărții de pictură bisericească bizantină*, Cernăuți 1935.
- Leon Țopa**, *Universitatea țărănească, Teoria și practica ei* (Cu prefață de Traian Brăileanu), Cernăuți 1935.
- Gavril Ionescu**, *Cântece și strigături din Județul Cernăuți*, Cernăuți 1933.
- Dr. Euseb Popovici**, *Din istoricul liceului Ștefan cel Mare din Suceava (1860—1935)*, Suceava 1935.
- Cornel Sorocean**, *Suceava în poezii, Antologie*, Suceava 1935.
- Scoala Română din Roma, Ephemeris Dacoromana, Annuario della Scuola Romana di Roma*, VI, Roma 1935.

TIPARUL „GLASUL BUCOVINEI“ CERNĂUȚI
--